

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет географії, туризму та історії
Кафедра географії та методики її навчання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ І. В. Холошин

Реєстраційний № _____

«___» _____ 2020р.

«___» _____ 2020 р.

ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ:
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ГОЕм-15

ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Географія)

Шабельник Альони Олександрівни

Керівник:

Кандидат педагогічних наук, ст. викладач

Мантуленко С. В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ Й ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	9
1.1. Сутність та зміст понять «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада» в науковій літературі	9
1.2 Концептуальні засади децентралізації влади та формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ)	19
1.3 Методологія та методика вивчення об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області	31
Висновки до розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	40
2.1. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області їх порівняльна характеристика	40
2.2. Сучасний стан та стратегії розвитку об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області	55
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ І РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ	76
3.1. Методичні рекомендації щодо вивчення проблеми децентралізації влади і розвитку об'єднаних територіальних громад в шкільному курсі географії	76

3.2. Методичні розробки уроків з теми «Реформування адміністративно-територіального устрою України, розвитку об'єднаних територіальних громад» в шкільному курсі «Географічний простір Землі» 79

Висновки до розділу 3. 90

ВИСНОВКИ 92

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ 95

ДОДАТКИ 102

Додаток А 102

Додаток Б 106

Додаток В 107

Додаток Г 108

Додаток Д 109

Додаток Е 110

Додаток Є 111

Додаток Ж 112

Додаток З 118

Додаток И 119

Додаток І 123

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ОТГ – об'єднана територіальна громада.

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг.

ПДФО – податок на доходи фізичних осіб.

АЗС – автозаправна станція.

ЦППР – центр політико-правових реформ.

ППРРУ – підтримка політики регіонального розвитку в Україні.

ВСТУП

На сучасному етапі реформування адміністративно-територіального устрою України, відповідно до нормативних документів, Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (від 05.02.2015), «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015 р.), Концепції реформування місцевого самоврядування, особливого значення набуває проблема створення та функціонування об'єднаних територіальних громад в Україні та регіонах [32, 36, 37].

Найважливішим елементом реформи децентралізації в Україні є реформування місцевого самоврядування, створення спроможних територіальних громад, які мають бути здатними задовольняти потреби, пов'язані з життєдіяльністю мешканців населених пунктів, а також належним чином забезпечити реалізацію їхніх прав та свобод.

Відтак з'являються новітні територіальні формування – об'єднані територіальні громади.

Це зумовлює зростання наукового інтересу до пізнання сутності та особливостей функціонування об'єднаної територіальної громади як ключового елемента перебудови вітчизняної системи місцевого самоврядування та реформування адміністративно-територіального устрою України.

Однак, попри зростання уваги науковців до проблематики децентралізації, тема об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є мало вивченою, а комплексне ґрунтовне вивчення та наукове обґрунтування, взагалі відсутнє.

Як засвідчує аналіз наукової літератури, дослідження означеної проблеми носить епізодичний, фрагментарний характер і представлено переважно в державно-управлінській, юридичній площині, що наочно демонструє потребу подальших ґрунтовних наукових розробок.

Нині розробкою науково-методичного забезпечення розвитку місцевого самоврядування займається Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук. На базі Інституту працюють Наукова рада з економіко-правових проблем розвитку міст України Відділення економіки НАН України [6].

Наукові основи процесу формування та розвитку об'єднаних територіальних громад висвітлено у працях І. Вахович, Г. Возняк, Ю. Ганущака, О. Кириленко, Б. Малиняка, Ю. Петрушенко, І. Сторонянської, А. Ткачука, А. Павлюка, Р. Безсмертного, Ю. Молодожена, В. Опаріна та інших.

Означена проблема має міждисциплінарний характер і розглядається різними науками.

Вченими економістами, юристами, географами, розглянуто: наукові підходи щодо дефінітивної характеристики об'єднаних територіальних громад (Н. Спасів); концептуальні засади формування та функціонування об'єднаних територіальних громад (М. Фащевський, В. Білоконь); узагальнені підходи щодо сутності територіальної громади України (І. Тимечко); соціально-економічні передумови формування об'єднаних територіальних громад на Сході України (Ю. Рогоза).

Цікавими на нашу думку, в контексті нашого дослідження, є: дисертаційна робота «Методи та засоби підтримки прийняття рішень формування та розвитку територіальних громад» (З. Рибчак); монографія «Територіальна громада у транскордонному просторі: чинники, закономірності, пріоритети розвитку» та інші наукові праці (І. Тимечко).

Попри це, не достатньо на нашу думку, приділено уваги дослідженню проблеми об'єднаних територіальних громад (ОТГ) з позиції суспільно-географічних досліджень. Що є, надзвичайно актуальним, адже географічні чинники є важливими для формування і життєдіяльності об'єднаних територіальних громад, а територія є середовищем їхньої діяльності.

Наукового обґрунтування та узагальнення досвіду потребує дослідження особливостей створення та функціонування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в регіонах України, зокрема в Дніпропетровській області.

Мета нашої роботи полягає в: суспільно-географічному аналізі об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, їх порівняльній характеристиці; розробленні картографічного, графічного матеріалу, що відображає об'єкт дослідження; розроблення методичних рекомендацій вивчення проблеми, в шкільному курсі географії.

Згідно із зазначеною метою, в роботі поставлені й розв'язані такі **завдання дослідження:**

1) Розглянути теоретико-методологічні й правові засади децентралізації влади і розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні та Дніпропетровській області.

2) Розкрити та проаналізувати підходи до визначення сутності понять «територіальна громада», «об'єднана територіальна» в науковій літературі.

3) Проаналізувати процес децентралізації та утворення об'єднаних територіальних громад в Україні та Дніпропетровській області, розробити модель спроможної територіальної громади.

4) Здійснити порівняльну характеристику об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, дати оцінку діяльності ОТГ за визначеними критеріями.

5) Розробити методичні рекомендації і методичні розробки уроків щодо вивчення досліджуваної проблеми, в шкільному курсі географії.

Об'єкт дослідження: об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області.

Предмет дослідження: процес формування та розвитку об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області.

Для вирішення поставлених завдань та досягнення поставленої мети, нами було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – для обґрунтування сутності базових понять дослідження: «територіальні громади», «об'єднані територіальні громади»; *математичної статистики* – для обробки отриманих даних, кількісних та якісних характеристик формування об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області; *порівняльний* метод використано для виявлення найбільш істотних рис процесу децентралізації і формування об'єднаних територіальних громада; *метод комп'ютерного моделювання*, задля створення графіків, схем, картосхем, карт та інших графічних матеріалів кваліфікаційної роботи, для створення моделі спроможної територіальної громади Дніпропетровської області.

Практичне значення роботи полягає в: узагальненні інформації процесу формування об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області; здійсненні їх порівняльної характеристики; оцінці стану та стратегій розвитку ОТГ Дніпропетровської області; створенні графічного і картографічного матеріалу, що демонструє процеси децентралізації та утворення об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, їх динаміку.

Отримані результати та висновки можуть бути корисними для поглибленого вивчення теми у ВНЗ та загальноосвітніх навчальних закладах.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаної літератури, що складається з 61 джерела. Загальний обсяг роботи 123 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ Й ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Сутність та зміст понять «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада», підходи до їх трактування.

Розгляд об'єднаних територіальних громад з позиції суспільно-географічних досліджень, вимагає визначення основних категорій і термінів, що відображають сутність процесу реформування адміністративно-територіального поділу України та утворення об'єднаних територіальних громад.

В рамках нашого дослідження вважаємо за потрібне звернути увагу на сутнісні характеристики понять «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада», як базових елементів реформування системи місцевого самоврядування, децентралізації влади.

Проблемі розвитку територіальних громад присвячені роботи політологів, соціологів, економістів, географів, фахівців державного управління, її вивчають як закордоном так і в Україні.

Вчені різних наукових напрямків акцентують увагу на тих аспектах, які відповідають специфіці їхнього предмета, можливостям категоріального апарату та завданням дослідження. Відтак, слід відмітити, що дефініція «територіальна громада», характеризується різними підходами і ознаками та потребує комплексного вивчення.

Виходячи з цього, нами було узагальнено різні підходи до трактування поняття «територіальна громада» і визначено його сутнісні характеристики, результати представлено у (табл. 1.1.).

Узагальнюючи вище сказане та враховуючи багатоаспектну й різнопланову проблематику дослідження сутності територіальної громади в науковій літературі, зазначимо, що існують різні підходи до трактування цього поняття.

Таблиця 1.1.

Наукові підходи до визначення змісту поняття «територіальні громади».

Автор, джерело		Зміст поняття
1.	С. Алфьоров [1]	Територіальна громада – це сукупність громадян, об'єднаних певною територією, на якій вони проживають, які мають спільні інтереси у вирішенні питань, пов'язаних із проживанням на даній території, та які беруть активну участь у їх вирішенні.
2.	Н. Альошина [22]	Територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з фізичних осіб жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), що постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста і безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення та пов'язані індивідуально-територіальними зв'язками системного характеру
3.	М. Баймуратов [3]	Територіальна громада – це «сукупність фізичних осіб, які постійно мешкають на певній території та пов'язані територіально-особистісними зв'язками системного характеру»
3.	О. Батанов [5]	Територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з фізичних осіб – жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), що постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста, безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення, мають спільну комунальну власність, володіють на даній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки та пов'язані індивідуальними територіальними зв'язками системного характеру <i>Продовження табл. 1.2.</i>
4.	О. Бобровська [6]	Територіальна громада – соціальна спільнота, яка проживає на одній території, має спільні соціальні потреби й інтереси, здатні свідомо і активно виражати спільну волю і об'єднувати зусилля у вирішенні місцевих справ шляхом виконання самоврядних функцій у різних сферах власної

		життєдіяльності через реалізацію економічної і соціальної правосуб'єктності
5.	О. Гураль [11]	Територіальна громада – це середовище, де українці в умовах багатовікової бездержавності, розділення української території, багаторазової денаціоналізації провідної верстви українства, зберігали громадську, державну та правову традицію
6.	В. Кравченко [26]	Територіальна громада - це сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус.
7.	Є. Кулакова [28]	Територіальна громада – сукупність фізичних осіб (громадян України, осіб без громадянства, іноземців), пов'язаних спільною територією постійного проживання (в селі, селищі, місті), які мають спільні соціально-культурні, економічні, професійні інтереси, а також мають право здійснювати місцеве самоврядування безпосередньо або через створені нею органи та мають можливість діяти на корпоративній основі для вирішення місцевих проблем
8.	О. Лазор [28]	Територіальна громада – це частина громадянського суспільства, яке являє собою велику самоорганізовану систему, що складається з багатьох інститутів і асоціацій людей.
9.	О. Лиска [2]	Територіальна громада – спільнота людей, об'єднаних на основі спільних інтересів, місця проживання та господарської діяльності, які володіють почуттям спільноти і вирішують питання місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування
10.	М. Орзіх [30]	Територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, – «єдиний на території соціальний субстрат, який має власні інтереси
11.	А. Коваленко [25]о	Територіальна громада – це суб'єкт місцевого самоврядування, котрий має природне право на самостійне вирішення питань місцевого життя в межах Конституції і законів
12.	О. Мороз [30]	Територіальна громада – це сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус. На відміну від простої територіальної одиниці, поселення, яке має статус територіальної громади, наділяється певними

		правами. У першу чергу, це право на самоврядування.
13.	М. Пухтинський[55]	Територіальна громада – свідомо сформована, соціально і політична активна людська спільнота, самодостатня у своєму існуванні і розвитку з погляду забезпечення фінансовими, економічними, природними ресурсами
14.	І. Шумляєва [58]	Територіальна громада – жителі самоврядної адміністративно-територіальної одиниці, що постійно або переважно проживають на її території, об'єднані спільними інтересами та наділені достатніми фінансовими, матеріальними та іншими ресурсами для виконання завдань та функцій місцевого самоврядування, а також визначити види територіальних громад залежно від їх предметної діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб у межах конкретної території проживання жителів громади
15.	Закон України «Про місцеве самоврядування» [32]	Територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр;
16.	Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні[32]	Територіальна громада – спільнота мешканців, жителів населених пунктів (сіл, селищ, міст), об'єднана загальними інтересами власного життєзабезпечення, самостійного, в межах законів, вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування
17.	Енциклопедія державного управління [16]	Територіальна громада – спільнота людей, об'єднаних різноманітними стійкими формальними та неформальними зв'язками, які обумовлені спільним проживанням у межах села, селища, міста

Джерело: складено автором.

Поділяючи думку інших науковців, та враховуючи специфіку нашого дослідження, основними підходами на нашу думку є: соціально-територіальний, адміністративно-територіальний, соціально-правовий, емоційно-ціннісний, комплексний.

При обґрунтуванні своїх позицій, науковці виокремлювали ту чи іншу сутнісну ознаку територіальної громади.

Проаналізувавши трактування поняття, різними науковцями, ми дійшли висновку, що більшість з них, сутнісними ознаками територіальної громади вважають:

- сукупність громадян об'єднаних певною територією (С. Алфьоров, В. Кравченко, О. Мороз);
- первинний суб'єкт місцевого самоврядування (Н. Альошина, О. Батанов, М. Орзіх. А. Коваленко);
- сукупність фізичних осіб, що мешкають на певній території (Є. Кулакова);
- середовище українців (О. Гураль);
- частина громадянського суспільства (О. Лазор);
- спільноту людей (М. Пухтинський, О. Лиска, О. Бобровська);
- жителі самоврядної адміністративно-територіальної одиниці (І. Шумляєва).

Спільною ознакою більшості поглядів є те, що основою територіальної громади, виступає соціальний суб'єкт, або ж суб'єкт, місцевого самоврядування.

Науковець Ю. Філіппов у своїх дослідженнях, виокремив такі чотири ключові ознаки територіальної громади:

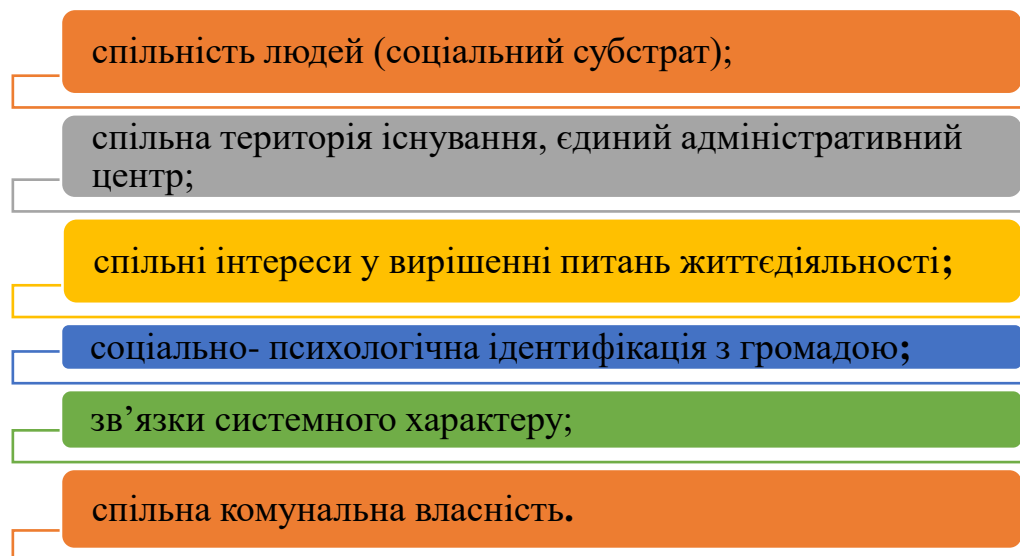
- населення, спільність людей (історична, культурна, сусідська та ін.);
- місце (територія), простір у межах певних кордонів (географічних, адміністративних, економічних, інформаційних та ін.);
- соціальна взаємодія (сусідські відносини, загальні правила і норми поведінки, загальні владні структури, громадські послуги, організації, взаємозв'язок у виробничій діяльності та ін.);
- почуття громади, психологічна ідентифікація з громадою (спільність цінностей, почуття належності, почуття причетності до подій в громаді, почуття відповідальності перед громадою [24, с. 73].

Дещо інший погляд на означену проблему, мають узагальнення зроблені дослідницею І. Тімечко. Виходячи з її досліджень, концептуальні підходи та сутнісні ознаки терміну «територіальна громада», полягають у наступному:

- це історично утворена спільнота людей, що характеризується спільністю традицій, культури (П. Гураль);
- це сукупність соціальних взаємодій, інтеракцій між індивідами, родинні стосунки, проживання на одній території, належність до певної соціальної групи, зв'язки соціального захисту та підтримки (Дж. Хіллер);
- це спільний, колективний споживач (Д. Барнс);
- це суб'єкт місцевого самоврядування (Н. Руда, І. Видрін, А. Коваленко, М. Корнієнко, В. Кампо, Ю. Молодожен, А. Лелеченко, О. Васильєва, В. Куйбіда, А. Ткачук, М. Баймуратов, О. Батанов, І. Гурняк, О. Дацко) [3, 6, 22, 26, 28].

Тож підсумовуючи напрацювання сучасної науки в контексті досліджуваної проблеми, ми пропонуємо виокремити такі сутнісні ознаки територіальної громади (рис. 1.1.).

Сутнісні ознаки територіальної громади.

Рис. 1.1. Сутнісні ознаки територіальної громади.

Джерело: складено автором.

Отже, основою місцевого самоврядування має стати територіальна громада, як спільнота, що об'єднана спільною діяльністю, інтересами та цілями щодо задоволення власних і суспільних потреб, пов'язаних із побутом, середовищем проживання, відпочинком, навчанням. Це та частина громадянського суспільства, функціонування якого стане передумовою побудови нової, демократичної правової держави в Україні.

Проте, слід відмітити, що наразі більшість існуючих ОТГ, є швидше об'єднанням територій, ніж об'єднанням людей. Є нагальна потреба у згуртуванні жителів громад, налагодженні їх стосунків, посиленні співпраці, підвищенні рівня довіри один до одного та до органів управління територіальною громадою.

Щодо дефініції «об'єднана територіальна громада», варто відзначити, що воно є порівняно новим та малодослідженим у сучасній науці. Інтерес до цього поняття з'явився лише в останні чотири роки в контексті проведення реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади.

Фундаментальний характер дослідження сутності та функціонування об'єднаної територіальної громади мають наукові праці О. Батанова, І. Білоконя, Р. Безсмертного, І. Вахович, Ю. Ганущака, О. Кириленка, Ф. Куцена, І. Коліушко, Ю. Ковальчука, Н. Липовецької, В. Письменного, Ю. Петрушенка, А. Ткачука, Ю. Молодожена, М. Фащевського та ін.

На основі ґрунтовного аналізу наукових праць з досліджуваного питання, було виявлено, що не дивлячись на значні наукові напрацювання, розкриття сутності поняття «об'єднана територіальна громада» все ще не знайшло належного відображення в працях сучасних науковців.

Варто наголосити на невідповідності категоріального апарату у вітчизняних наукових дослідженнях та чинних нормативно-правових актах, що ускладнює визначення сутності об'єднаної територіальної громади в системі місцевого самоврядування.

У своєму науковому дослідженні Н. Спасів, справедливо стверджує, що у нормативних документах, законах, що регулюють процес децентралізації,

вживається термін «об'єднана територіальна громада», але прямого тлумачення змісту цього поняття у них не наводиться, вказується лише на те, що ОТГ є первинними суб'єктами місцевого самоврядування [48].

На законодавчому рівні виокремлено принципи добровільного об'єднання територіальних громад, однак не повною мірою розкрито їх зміст. Відповідно, окремі принципи, можна трактувати довільно.

У більшості наукових праць, при з'ясуванні сутності об'єднаних територіальних громад, ми знаходимо лише роз'яснення окремих законодавчих положень, трактування нормативно-правових актів, коментарі незалежних експертів.

Виходячи із вищезазначеного, та враховуючи той факт, що у сучасній науці, не має єдності у трактуванні поняття «об'єднані територіальні громади», в географічній науці практично відсутні ґрунтовні напрацювання у дослідженні цього питання. Уважаємо за необхідне, здійснити комплексне осмислення існуючих підходів до визначення сутності даної дефініції.

Об'єднана територіальна громада (ОТГ) – це добровільне об'єднання жителів сільської, селищної або міської ради, які межують між собою. Це найбільш спрощене, узагальнене визначення цього поняття, що подається на офіційних сайтах окремих ОТГ. Воно є вузьким, не розкриває основну сутність процесу об'єднання громад.

Також, поняття об'єднана територіальна громада (ОТГ) трактують як добровільне волевиявлення жителів кількох сіл про об'єднання їхніх органів самоврядування [39].

Наукового обґрунтування набуло це поняття в дослідженнях Т. Куценко, яка ОТГ розглядає, як базовий рівень місцевого самоврядування, що є ефективним, здатним до розвитку, і може за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення в інтересах їх жителів, тобто забезпечувати належний рівень освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства [27, с. 19].

А. Переверзева розглядає об'єднану територіальну громаду як систему, яка складається з низки взаємопов'язаних елементів, таких як людські, земельні, капітальні ресурси, що перебувають у взаємодії [35].

Цікавим на нашу думку, є трактування розглядуваного нами поняття, яке ми зустрічаємо у енциклопедичному словнику з державного управління, де «об'єднання територіальних громад розглядається як, соціально-політичне територіальне утворення, що виступає територіальною спільнотою людей – суб'єктів місцевого самоврядування і низовою одиницею в системі територіального поділу» [16]. В запропонованому визначенні вказано на сутнісні ознаки ОТГ, проте воно позбавлене виразного розуміння діяльнісного компоненту громади.

Більш глибоке розуміння дефініції, подає Ю. Ковальчук, вказуючи на такі важливі характеристики як «добровільне об'єднання», «первина базова одиниця місцевого самоврядування. ОТГ, науковець розглядає як «створене згідно із законом добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ та міст, яке є первинною (базовою) одиницею і системі адміністративно-територіального устрою та спроможне самостійно або через органи вирішувати питання місцевого значення» [23].

Узагальнивши різні підходи до трактування сутності об'єднаної територіальної громади, слід відзначити, що більшість авторів трактують поняття односторонньо, зосереджуючи основну увагу лише на меті і завданнях ОТГ, не вказуючи на основні сутнісні ознаки громад.

З точки зору суспільно-географічного аналізу, на нашу думку втрачено ознаки територіальних меж, економічну сутність господарської діяльності суб'єктів територіальної громади, належність до певної соціальної групи.

Варто звернути увагу, на вивчення таких питань: рівень і якість життя членів територіальної громади; територіальна громада в природно-географічному просторі; соціальні відносини в середині об'єднаної громади; економічні відносини.

Виходячи із запропонованих визначень постає питання щодо того, що таке об'єднана територіальна громада – це соціально політичне утворення, добровільне об'єднання, система взаємопов'язаних елементів, чи базовий рівень місцевого самоврядування?

Проаналізувавши джерельну, законодавчу базу, дискусії в науковій літературі щодо дефініції «об'єднана територіальна громада», дійшли висновку, що для глибокого розуміння та осягнення сутності досліджуваного поняття, важливим є комплексний підхід.

Такий підхід ми зустрічаємо в наукових доробках Н. Стоянова, на думку якого, ОТГ – це спроможна соціально-економічна система із самостійно сформованими органами місцевого самоврядування, інтегрована локально, територіально, економічно і фінансово, здатна на основі різнорівневих зв'язків між її елементами забезпечити функціонування й розвиток інфраструктури та зростання суспільного добробуту [45].

Саме це твердження видається нам найбільш вдалим, тому у подальшій своїй роботі термін «об'єднана територіальна громада» вкладатимемо саме цей зміст і розглядатимемо ОТГ з огляду вищезазначених ознак.

Тож узагальнимо, об'єднана територіальна громада є новітнім базовим суб'єктом місцевого самоврядування з необхідною фінансовою й матеріальною здатністю вирішення питань на місцевому рівні.

Вона має задовольняти потреби життєдіяльності членів громади, а також належним чином забезпечити реалізацію їхніх прав і свобод.

Це та ідеальна модель органів місцевого самоврядування демократичної держави, що сформована на засадах соціальної ідентичності, економічної свободи і правової захищеності, гарантованості паритетних відносин, яка має стати рушійною силою децентралізації влади і економічних зрушень в економіці України.

1.2 Концептуальні засади децентралізації влади та формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

На сучасному етапі розбудови демократичного Українського суспільства, що здійснюється на засадах децентралізації влади та формування органів місцевого самоврядування, важливого значення, набуває проблема утворення об'єднаних територіальних громад, як базового суб'єкта місцевого самоврядування.

Процес децентралізації при цьому, розглядається як, передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування [30].

В основу цієї реформи покладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та кращий досвід світової спільноти, у питанні суспільних відносин [17].

Мета реформи полягає у формуванні ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [12].

Задля цього, парламентом було ухвалено Закон України № 157 від 5 лютого 2015 року «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а урядом було прийнято Методику формування спроможних територіальних громад (постанова Кабінету Міністрів України № 214 від 8 квітня 2015 року) [36].

Згідно із Законом, основними суб'єктами об'єднання, визначено, суміжні територіальні громади в межах однієї області.

У відповідності до методики, спроможною територіальною громадою, слід вважати, добровільно об'єднанні громади села, селища, міста, які здатні самостійно або через місцеві органи влади забезпечити високий рівень надання різних послуг, насамперед у сфері охорони здоров'я, житлово-

комунального господарства, соціального захисту, освіти, культури, які б враховували фінансове забезпечення, кадрові ресурси та розвиток інфраструктури адміністративно-територіальної одиниці [38].

В основу створення ОТГ, було покладено дотримання ряду умов:

1) у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;

2) територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;

3) об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області;

4) при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;

5) якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання [36].

Процес об'єднання територіальних громад довготривалий, складний і здійснюється в декілька етапів (рис.1.2.).

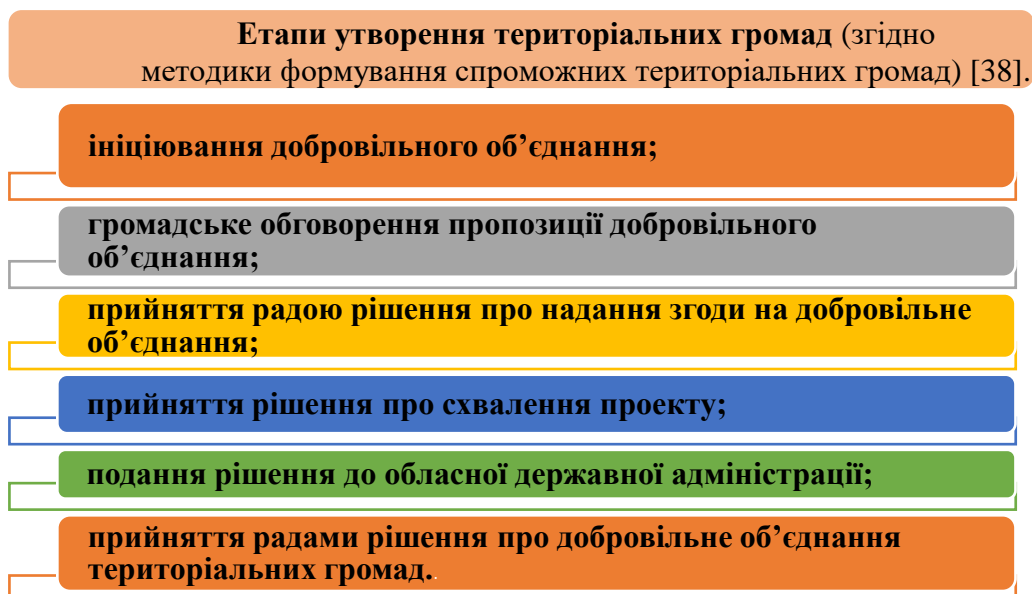

Рис. 1.2. Етапи об'єднання територіальних громад.

Об'єднання територіальних громад має відбуватися на добровільних засадах, за активної участі місцевих жителів, та за їх згоди.

Однією з головних цілей об'єднання територіальних громад є економічна ефективність, тому зрозуміло, що головним чинником стимулювання має бути фінансова підтримка ОТГ.

ОТГ вважається утвореною з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад.

Звідси можна дійти висновку, що по суті ОТГ представляє собою «федерацію» територіальних громад з об'єднанням їх майна прав та обов'язків. ОТГ мають повноваження щодо регулювання земельних відносин, а також їм передаються земельні ділянки державної власності сільськогосподарського призначення (рис. 1.3).

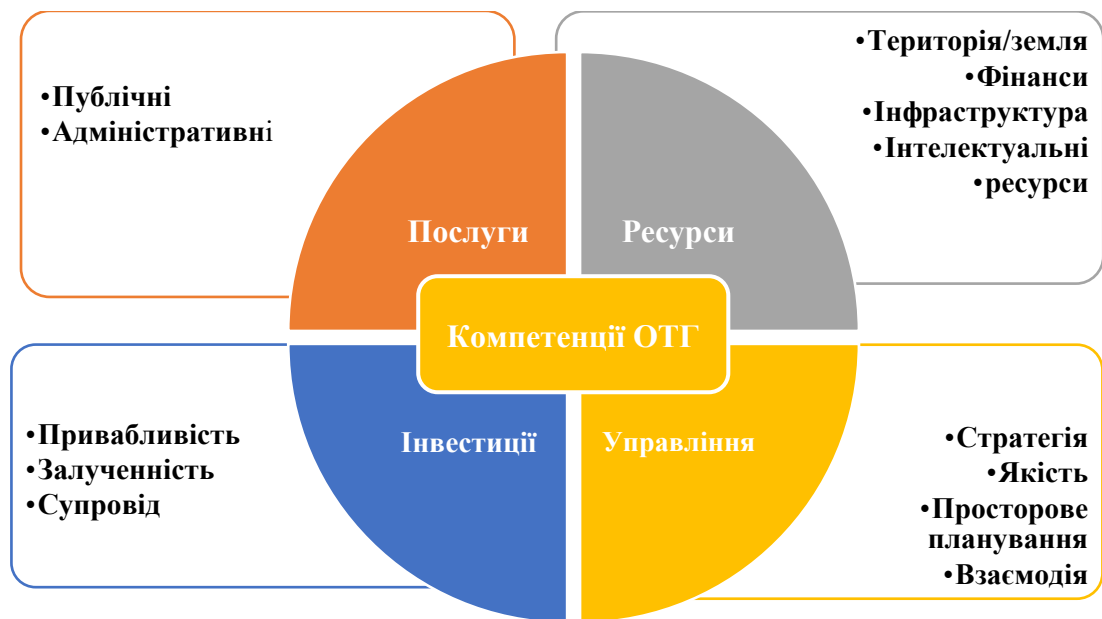

Рис. 1.3. Компетенції ОТГ. Джерело: складено автором.

Отже, об'єднані територіальні громади це суб'єкт місцевого самоврядування з особливим рисами, що визначають його правовий статус.

Основною метою цього об'єднання є утворення спроможних територіальних громад, які будуть здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг своїм жителям, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства та в інших сферах,

з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Кожна ОТГ повинна мати паспорт спроможної територіальної громади [43].

Отже, питання спроможності постає одним із ключових, адже реформа яка базується на передачі повноважень спрямоване на те, щоб створити як найкращі умови для розвитку громади.

Спроможними громадами слід уважати ті, що зможуть належним чином забезпечити б адекватну роботу усіх сфер суспільного життя, надавали якісні послуги у сфері науки, медицини, культури та забезпечували б місцеве населення надійним захистом їх прав.

Відповідно до методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої постановою КМУ від 08.04.2015 № 214, визначено, що спроможною територіальна громада є коли, територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [39].

Головними критеріями оцінки спроможності територіальних громад уряд визначив:

- наявність відповідних кадрових ресурсів;
- фінансове забезпечення та розвинуту інфраструктуру (зокрема, на території ОТГ, має бути загальноосвітній навчальний заклад I-III ступеня, проживає не менш як 250 дітей шкільного і 100 дітей дошкільного віку);
- здатність задовольнити проблеми населення даної громади, забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства;

- наявність певного обсягу повноважень у представницького органу місцевого самоврядування (місцевої ради), обраного громадою;
- наявність активно налаштованої частини територіальної громади, які беруть участь у вирішенні низки питань її життєдіяльності.

При виборі центру об'єднаної територіальної громади значну увагу слід звернути на швидкість прибуття невідкладної швидкої допомоги, пожежної служби тощо. Відтак, приблизною відстанню від центру громади до периферії є двадцять кілометрів дороги з твердим покриттям.

Критерії оцінки спроможності територіальних громад переглядаються, доповнюються. Є пропозиція щодо встановлення мінімальної кількості населення об'єднаної територіальної громади – в ОТГ має проживати не менше п'яти тисяч осіб.

Також при створенні ОТГ, слід враховувати індекс податкоспроможності який має бути не менше 0,3. Тобто, в спроможній ОТГ розмір податку на доходи фізичних осіб на одну людину має складати не менше 30% від загального показника по країні [32].

Реально оцінюючи ситуацію утворення об'єднаних територіальних громад, варто відзначити, що з існуючих на сьогодні територіальних громад, лише не значна частина є спроможними. Частина громад, навіть не є потенційно спроможними з точки зору тих ознак, що розглянуто раніше.

Узагальнивши досвід вже існуючих громад, думки експертів, вивчивши наукові напрацювання у цьому питанні, розглянувши досвід держав Європейського Союзу, варто відзначити, що одночасно зробити всі територіальні громади спроможними неможливо. Як би ми не утворювали громади, завжди будуть лідери і будуть ті громади, які потребуватимуть допомоги, підтримки держави.

Це залежить від ряду факторів, передусім географічних. ОТГ не завжди утворюються навколо міст обласного значення чи районних центрів. В окремих випадках – це звичайні села, з невеликою кількістю населення, слабо розвинутою інфраструктурою. Нерівномірним є і розподіл ресурсів:

мінеральних, водних, земельних, інших. Вагомими факторами, що впливають на утворення ОТГ є, віддаленість від міста, стан доріг, наявність підприємств і робочих місць, організація господарювання, відсутність молоді, тощо.

Міські, селищні і сільські об'єднані територіальні громади мають значні відмінності в рівнях соціально-економічного розвитку, їх потенціалах, різного ступеня вирішеності питань життєдіяльності населення.

Тож як бачимо, територіальні громади мають різний рівень соціально-економічного розвитку, не рівні можливості, різні перспективи подальшого розвитку.

Вирішенням цього питання, є утворення територіальних громад спроможних до розвитку та обґрунтування шляхів їх подальшого удосконалення.

Отже, з моменту набуття чинності закону Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», 5 березня 2015 року, розпочався перший етап реформування адміністративно-територіального устрою України, що полягав у добровільному об'єднанні територіальних громад.

Відтак, у 2015 році було утворено 159 ОТГ, які об'єднали 793 територіальні одиниці. 25 жовтня 2015 року, було обрано нові органи місцевого самоврядування.

Утворенні ОТГ, отримали розширенні повноваження, ресурси для подальшого розвитку, що полягає в: удосконаленні інфраструктури – будівництві шкіл, дитячих садочків, адміністративних будівель; будівництві доріг, благоустрою територій.

Вже у 2016 році кількість громад зростає у два рази, а починаючи із січня 2017 року в Україні налічувалось 366 ОТГ, що склалися із 1740 територіальних одиниць. А вже, на початок червня 2017 року, було утворено 413 об'єднаних територіальних громад у яких відбулись перші місцеві вибори [34].

Процес децентралізації продовжувався, хоча і не швидкими темпами.

На кінець 2018 року було створено 874 об'єднані територіальні громади, у 78 призначенні перші місцеві вибори (23.12.2018 р.). Частина ОТГ, було створено у 2019 році.

Тож, за 2015-2019 роки в Україні добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади (ОТГ) в яких проживало 11 млн людей. До складу громад, увійшли 4500 колишніх місцевих рад.

Станом на 10 січня 2020 року, в Україні створено 1029 об'єднаних територіальних громад з населенням 11,7 мільйонів людей, у які об'єдналися 4698 громад. Однак, 6263 громади, на цей період не об'єдналися.

Варто відзначити, що всупереч Закону України Про добровільне об'єднання територіальних громад, значну частину територіальних громад було створено адміністративно.

Таким чином, завершився перший етап реформи. Оцінюючи результати реформи слід сказати як про позитивні зрушення так і про проблеми, які виникли під час об'єднання.

За час реформи, у 5-6 разів збільшилися бюджети ОТГ, реалізовано 6298 проектів розвитку інфраструктури за рахунок державної субвенції. У власність ОТГ отримано 1,5 млрд. га землі, що лежить за межами населених пунктів.

На кінець грудня 2019 року, громади уклали 764 договори про співпрацю, створено 836 центри з надання адміністративних послуг.

Активізувався процес приєднання громад до міст обласного значення. Так, станом на 10 січня 2020 року, було утворено 44 ОТГ з адміністративними центрами у містах у обласного значення, 6 міст розпочали процедуру приєднання, 82 міста були включенні до перспективного плану, 25 міст ще не включенні.

В об'єднаних територіальних громадах діє інститут старост, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. В селах ОТГ працюють вже 3207 тисяч старост та виконуючих обов'язки старост. З них обрано 800 (24,9 %), (рис. 1.4.).

Рис.1.4. Формування ОТГ з адмін центрами у містах обласного значення (дані порталу Децентралізація) [33].

За період децентралізації зросла державна підтримка місцевого та регіонального розвитку у 41,5 рази (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Державна підтримка місцевого та регіонального розвитку. Джерело: складено автором.

Позитивні зрушення відбулися у сфері охорони здоров'я, освіти, у сфері соціальної політики, у сфері молодіжної політики.

У сфері охорони здоров'я, підвищилась доступність та якість медичного обслуговування у сільській місцевості, реалізовано 795 медичних проєктів, здійснено реконструкцію 153 будівель мед закладів, закуплено 2023 автомобілі, з обсягом фінансування 0,99 млрд.

За час реформи, у сфері освіти було утворено 7530 опорних шкіл, 1228 їхніх філій у регіонах. Було закуплено 1529 шкільних автобусів, є додаткова потреба ще в 410 автобусах.

У сфері молодіжної політики було утворено 963 структурні підрозділи з питань молодіжної політики, у тому числі 110 молодіжних центрів.

Молодіжна політика в умовах децентралізації спрямована на формуванням комфортного середовища для життя, розвитку, зайнятості молоді в громадах, залучення їх до розбудови територіальної громади.

На основі аналізу наукової літератури, узагальнення поглядів експертів, вивчення узагальненого досвіду голів створених ОТГ, ми дійшли висновку, що попри позитивні зрушення та вагомі здобутки реформи децентралізації, варто окреслити і деякі проблеми та труднощі, що виникли під час об'єднання громад.

Найбільшою проблемою, було не бажання значної частини сільських, селищних та міських рад, об'єднуватися у територіальні громади. Не бажання окремих сільських та селищних рад, вступати до складу вже створених ОТГ, через побоювання набуття статусу периферійного населеного пункту з обмеженим фінансуванням.

Це призвело до відсутності взаєморозуміння між громадами та уповноваженими особами, що здійснюють процес об'єднання громад. Відтак більшість громад всупереч закон, було утворено адміністративним шляхом, а не на добровільних засадах.

Проблемою в практиці впровадження об'єднання територіальних громад, стало блокування містами цієї ініціативи. Вважаючи себе

самодостатніми в плані розвитку та фінансів, вони протестують проти приєднання до них навколишніх сіл чи селищ, розглядаючи ризики послаблення розвитку самих міст, внаслідок браку коштів на забудови та фінансування інфраструктури. При цьому не розглядаючи перспективи об'єднання сіл з містами, що робило б їх передмістям і створювало між ними б міцний зв'язок.

Вагомою перешкодою до об'єднання територіальних громад став нерівномірний соціально-економічний розвиток територій та населених пунктів, що входять до ОТГ, не рівні стартові можливості окремих громад.

Є думка голів селищних та сільських рад, що означена реформа невдала, вона призведе до зубожіння малих сіл, зачиняться клуби, школи, дитячі садочки, амбулаторії, багато фахівців місцевого самоврядування втратять роботу [12].

Є нарікання, з боку місцевих органів на те, що при створенні ОТГ, не зважали на думку жителів населених пунктів.

А як показує досвід, лише взаємоузгоджена дія усіх складових будь якого утворення є запорукою успіху.

Поділяючи думку науковців, слід зазначити, що оцінювання результатів реформи потрібно не тільки через адміністративно-фінансові чи матеріально-технічні досягнення, а й через суспільні зміни в середині самих громад, що характеризується підвищенням активності мешканців, готовності до співпраці, готовності до змін.

В подальшому успішність цього процесу, буде залежати від бажання суспільства співпрацювати з органами влади, оперативністю та ефективністю прийняття рішень посадовцями та якість проведених реформ.

Варто відзначити, що попри деякі труднощі і проблеми впровадження реформи, за даними порталу «Децентралізація», 60 % українців вважають децентралізацію необхідною реформою.

Таким чином, можна стверджувати, що в Україні триває процес децентралізації, наразі розпочався другий її етап, який триватиме впродовж 2020-2021 року.

Відповідно до цього, Кабінет Міністрів України прийняв 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей. 12 червня 2020 року Урядом було затверджено новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. В результаті в країні створено 1469 територіальних громад (в т.ч. 31 територіальні громада на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей), які покриватимуть усю територію країни. Призначено перші вибори народних депутатів місцевих рад, територіальних громад та їх голів на 25 жовтня 2020 року[32].

17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів». Згідно з документом, тепер в Україні **136 районів**. Старі 490 районів парламент ліквідував[32].

Відтак, 2020 рік став ключовим у реформуванні адміністративно-територіального устрою України та формуванні базового рівня місцевого самоврядування. Це створить фундамент, подальшого вдосконалення органів місцевого самоврядування, сприятиме перетворенню української держави з централізованої у децентралізовану, прискорить реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності.

Подальші дії уряду направлені на удосконалення законодавчої бази.

Задля ефективної роботи створених територіальних громад у 2020 році необхідно прийняти ряд законів та законопроектів:

- **Про засади адміністративно-територіального устрою України.** Закон визначає засади адміністративно-територіального устрою України, види населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою.

- **Про службу в органах місцевого самоврядування** (нова редакція). Законопроект забезпечує рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування, сприяє мотивації місцевих службовців до розвитку громад та власного саморозвитку [32].

Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування. Законопроект передбачає, що законність усіх актів органів місцевого самоврядування має перевірятися державним органом [32].

Про місцевий референдум. Цей Закон визначає правові засади, організацію та порядок проведення місцевих референдумів з метою забезпечення прав членів територіальних громад сіл чи добровільного об'єднання кількох сіл, селищ, міст, районів у містах вирішувати питання місцевого значення [32].

Для подальшого просування реформи та її завершення, у 2021 році передбачено внесення зміни до Конституції, щодо децентралізації влади в Україні.

Оновлення законодавчої бази, прийняття законів та законопроектів: забезпечить створення ефективної служби органів місцевого самоврядування; удосконалить механізми координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади; сприятиме удосконаленню системи державного контролю за діяльністю органів державного управління.

Тож узагальнивши все вище зазначене, можна зробити наступні висновки.

Децентралізація – це одна з наймасштабніших, стрімко розпочатих і далекосяжних реформ країни. Реформою було затверджено новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня; створено 1469 територіальних громад; утворено 136 районів, замість 490, що існували.

Ця реформа надасть можливість громадам отримати більше фінансових ресурсів, ширші повноваження і обов'язки, спростить процедуру прийняття управлінських на місцях.

Попри позитивні зрушення і суттєві досягнення, реформа має ряд проблем і недоліків, які необхідно вивчати й усувати. Переважно на заваді об'єднанню територіальних громад стоять спротив з боку окремих зацікавлених сторін (сільських голів, представників районної влади), небажання деяких громад об'єднуватися, на підставі загальної недовіри громадян до реформ.

1.3 Методологія та методика географічного дослідження об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області.

Складність, багатогранність і міждисциплінарний характер досліджуваної проблеми доводить необхідність її вивчення з позиції різних підходів, та потребує обґрунтування її методичних та методологічних основ.

Під методологією науки переважно розуміється вчення, про науковий метод пізнання, або система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів і методів пізнання [49].

Методику наукового дослідження ми розглядаємо як систему правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження [47]. Причому, варто відмітити, що свідоме застосування науково обґрунтованих методів, розглядається як найсуттєвіша умова отримання нових знань.

У науковій літературі виокремлено підходи до здійснення наукового дослідження, які забезпечують його системну спрямованість і практичне пізнання об'єкта. До них відносять: системний, історичний, термінологічний, синергетичний, порівняно новий загальнонауковий підхід, інформаційний [47].

Як зазначалося раніше, досліджувана проблема носить міждисциплінарний характер, її вивченням займаються різні науки і наукові дисципліни. Тож, її правильне розуміння і глибоке осмислення, вимагає синтезу досягнень таких наук як, державне управління, право, географія, історія, економіка тощо.

Це потребує використання системного підходу, який полягає у вивченні закономірностей і механізмів утворення системи, як складного об'єкта, що складається з певних складових (елементів). При цьому важливо звернути увагу на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи, розгляду її з позиції різних дисциплін. Такою системою у нашому дослідженні постає об'єднана територіальна громада.

Варто відзначити, що дослідження проблеми об'єднаних територіальних громад в сучасній українській науці здійснюється переважно у площині державного управління та відповідно до міжнародних стандартів.

Проте, витоки територіальної громади, розуміння її сутності, обумовленні історичним традиціям українського народу. Слід відмітити, що значний відрізок часу громадське самоврядування в Україні, здійснювалося на основі звичаєвого права. Територіальні громади, або общини, були центрами громадського самоврядування в Київській Русі. На праві громад, базувалося і Магдебурзьке право в містах середньовічної України. Громади входили до системи місцевого самоврядування, передбаченої Конституцією УНР від 29 квітня 1918 р. і проектами Конституції УНР 1920 р. [52].

Відповідно до цього, особливого значення набувають вивчення історичного досвіду, аналіз та оцінювання історичних подій, фактів, попередніх теорій у контексті їх виникнення, становлення та розвитку задля кращого розуміння проблеми утворення нової адміністративно-територіальної одиниці, суб'єкту самоврядування територіальної громади [58].

Тож у дослідженні, було використано історичний підхід.

Будь-яке теоретичне дослідження потребує аналізу та уточнення понятійно-термінологічного апарату дослідження, тобто термінів і понять, що розкривають сутність явища, що досліджується. Термінологічний підхід у нашому дослідженні полягає у вивченні історії термінів, їх класифікації; розгляду різних поглядів до їх трактування, розгляді їх місця в понятійному апараті дослідження.

Визначення понять, базувалося на енциклопедичних словниках, нормативних документах, наукових публікаціях. Розкриття змісту поняття здійснювалося через найсуттєвіші, найважливіші ознаки.

У своїй роботі задля вивчення об'єднаної територіальної громади та процесу децентралізації влади, нам необхідно було:

- виділити та охарактеризувати це явище як складну систему що потребує синергетичного впливу;
- дослідити механізм утворення, функціонування територіальної громади, описати стратегію її розвитку;
- здійснити аналіз можливих шляхів самоорганізації територіальних громад;
- розглянути мету реформування адміністративно-територіального устрою України, об'єднання територіальних громад;
- визначити фактори впливу, що сприятимуть самоорганізації територіальних громад, а також тактику їх застосування.

Це потребувало використання синергетичного (синергійного) підходу, сутність якого, полягає в дослідженні процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур [58].

На сучасному етапі суспільного розвитку, фундаментальною категорією є інформація. Практично всі процеси та явища мають інформаційну основу, вона відображає їх зміст.

Наше дослідження полягало в узагальненні, систематизації, оперуванні певною інформацією. Саме тому, одним із важливих підходів, що були використанні у роботі, є інформаційний.

Отже, у роботі ми керувалися загальнонауковими вимогами до здійснення наукового дослідження, нами були використанні наступні наукові підходи: системний, історичний, термінологічний, синергетичний, порівняно новий загальнонауковий підхід, інформаційний.

Методика наукового пізнання передбачає установлення певної послідовності здійснення наукового дослідження, визначає порядок застосування методів дослідження [58].

Подальше наше дослідження передбачало вивчення процесу децентралізації влади та утворення об'єднаних територіальних громад. На даному етапі було використано метод факторного аналізу, який дозволив проаналізувати процес утворення, розвитку, функціонування об'єднаних територіальних громад. Було також визначено фактори розвитку спроможної територіальної громади, та фактори, що гальмують процес утворення об'єднаних територіальних громад.

Для здійснення порівняльної характеристики об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області за певними критеріями було використано порівняльно-географічний метод. Це надало можливість встановити істотні і другорядні ознаки територіальних громад. Порівнюючи територіальні громади за площею, кількістю населення, за економічними показниками, ми могли визначити спроможність окремих територіальних громад та стратегії їх подальшого розвитку.

Особлива цінність цього методу на нашу думку полягає в тому, що він допомагає краще виявити і усвідомити різноманіття ознак за якими можна здійснити оцінку суспільно-економічного явища чи процесу. Він, дає основу для подальшого створення класифікацій.

Задля візуалізації отриманої інформації під час дослідження, поряд з іншими методами, було використано візуальні, або графічні методи, що полягали у створенні графіків, схем, діаграм, картограм, таблиць. Ці методи дали змогу отримати синтезоване уявлення про досліджуваний об'єкт і водночас наочно показати його складові, їхню питому вагу, причинно-наслідкові зв'язки, інтенсивність розподілу компонентів у заданому об'ємі, тощо [58].

Найважливішим методом географічного дослідження є картографічний. Він використовувався на всіх етапах дослідження. Від аналізу

картографічного матеріалу до створення карт, що відображають інформацію кількісних і якісних показників об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, динаміку їх утворення.

Показово є те, що складена карта, є не лише формою показу наявної інформації, але й основою для одержання нової інформації.

При роботі з певними статистичними даними (площа територіальних громад, чисельність населення, кількість населених пунктів, що входять до територіальної громади, фінансові показники) було використано математичні та статистичні методи. Ці методи дозволяють здійснити збір, обробку та аналіз вихідних даних, та зробити висновки про рівень та динаміку розвитку досліджуваного об'єкту, явища чи процесу.

Також у роботі використовувався метод моделювання, що передбачав створення моделі спроможної територіальної громади. При чому модель розглядалася як спрощене зображення певного фрагменту реальної дійсності для більш наглядного одержання нової інформації [15]. Це надзвичайно розширило можливості наукового пізнання об'єкту дослідження, адже метод моделювання дає змогу наочно уявити досліджуванні явища.

Тож, узагальнивши, можна зробити висновок, що у роботі було використано комплекс методів наукового дослідження.

Вихідні положення дослідження базувалися на основних нормативних документах, які відображають зміни системи влади та її територіальну організацію на всіх рівнях.

До них належать:

Конституція України, нова редакція документ 254к/96-ВР (від 01.01.2020 р.) [24].

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади (схвалено 1.04. 2014 р. № 333-р) [2].

Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України (ВІД 18.04,2020 р., 553 –IX) [9].

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», нова редакція із змінами та доповненнями (від 14.05.2020 р., 562-IX) [36].

Закон «Про співробітництво територіальних громад» (від 17.06.2014 р., 1508-VII) [40].

Закон «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015 р., 156 –VII) [37].

Закон «Про засади адміністративно-територіального устрою України» (проект закону від 24.01.2020 р.) [32].

Постанова № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів» (від 17.07.2020 р.) [32].

Постанова 3809 «Про призначення чергових місцевих виборів» на 25 жовтня 2020 року (від 15.07.2020 р.) [32].

У 2021 році очікується внесення зміни до Конституції щодо децентралізації.

Розробкою науково-методичного забезпечення розвитку місцевого самоврядування займається Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України, наукова рада з економіко-правових проблем розвитку міст України.

Джерельною базою дослідження стали:

- 1) Дані порталу «Децентралізація» [33].
- 2) Дані державного комітету статистики України, Дніпропетровської області [36].
- 3) Дані офіційного веб-сайту Міністерства розвитку громад та територій України [32].
- 4) Дані офіційного сайту Дніпропетровської обласної державної адміністрації [13].
- 5) Дані сайту асоціації об'єднаних територіальних громад [2].
- 6) Різноманітна географічна інформація: статистичних довідників, словників, енциклопедій, наукових журналів, періодичних видань, наукових вісників, матеріалів конференцій.

7) Наукового обґрунтування, означена проблема набуває у дисертаційних дослідженнях, монографіях.

8) Важливими джерелами інформації, є картографічні зображення порталу «Децентралізація», інших сайтів, що відтворюють склад, розміри, площу і іншу інформацію про утворенні об'єднані територіальні громади.

9) Великі можливості для отримання актуальної інформації про об'єднані територіальні громади мають карти, картодіаграми порталу «Децентралізація».

10) Важливу географічну інформацію, щодо об'єднаних територіальних громад має «Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020», створений фахівцями «Товариства дослідників України» за ініціативи «Міністерства розвитку громад та територій України».

11) Збором, узагальненням, систематизацією та оприлюдненням інформації про географію об'єднаних територіальних громад, займаються Інститут географії, Рада по вивченню продуктивних сил України, регіональні природничо-наукові та суспільно-економічні підрозділи, Національної академії наук України.

Отже, для пізнання об'єкту дослідження, об'єднаної територіальної громади в роботі було використано різні наукові підходи. Нові знання, було отримано за допомогою методів обробки вже накопиченої географічної інформації, як загальнонаукових, так і географічних. Для досягнення мети та завдань дослідження, використано широку джерельну та законодавчу базу. Дослідження проводилося у певній логічній послідовності. Це дозволило прослідкувати у досліджуваних явищах певний порядок, узагальнити знання, виокремити сутнісні ознаки, виявити подібність і відмінність, вцілому полегшило процес вивчення та усвідомлення складних систем наукового дослідження.

Висновки до розділу 1.

На основі теоретичного узагальнення та системного аналізу теоретико-методологічних засад децентралізації влади та розвитку об'єднаних територіальних громад, ми дійшли наступних висновків.

Найважливішим елементом реформи децентралізації є створення спроможної територіальної громади, як нового ключового суб'єкта місцевого самоврядування.

Означена проблема має міждисциплінарний характер і досліджується різними науками: політологією, соціологією, економікою, географією, фахівцями державного управління.

Попри широкий спектр досліджень, вона не набула широкого висвітлення в науковій літературі.

В ході подальших наукових розвідок, відповідно до завдань дослідження, нами було висвітлено сутність і зміст поняття «територіальна громада». Основними підходами до його розгляду визначено: соціально-територіальний; адміністративно-територіальний; соціально-правовий, емоційно-ціннісний; комплексний.

При обґрунтуванні своїх позицій, науковці виокремлюють ту чи іншу сутнісну ознаку територіальної громади.

У своїй роботі, нами було визначено такі сутнісні ознаки територіальної громади: спільність людей (соціальний субстрат); спільна територія існування, єдиний адміністративний центр; спільні інтереси у вирішенні питань життєдіяльності; соціально-психологічна ідентифікація з громадою; зв'язки системного характеру.

Територіальна громада – це спільнота, що об'єднана спільною діяльністю, інтересами та цілями щодо задоволення власних і суспільних потреб, пов'язаних із побутом, середовищем проживання, відпочинком, навчанням.

Щодо поняття «об'єднана територіальна громада», було з'ясовано, що воно є порівняно новим і все ще не знайшло належного відображення у працях сучасних науковців.

У своїй роботі, ми використовуємо поняття об'єднана територіальна громада Н. Стоянова, який трактує його як, спроможну соціально-економічну систему із самостійно сформованими органами місцевого самоврядування, яка інтегрована локально, територіально, економічно і фінансово, здатна на основі різнорівневих зв'язків між її елементами забезпечити функціонування й розвиток інфраструктури та зростання суспільного добробуту.

Реформа здійснювалася у два етапи. На першому етапі, відбулося добровільне об'єднання територіальних громад, що призвело до системних перетворень органів місцевого самоврядування.

В результаті другого етапу, було затверджено новий адміністративно-територіальний поділ України, базового рівня, створено 1469 територіальних громад, ліквідовано 490 старих районів, натомість утворено 136 нових.

У подальшій роботі, було обґрунтовано методика та методологію дослідження об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області.

Розглянуто підходи, що використовувалися у дослідженні – це системний, історичний, термінологічний, синергетичний, інформаційний.

Для отримання нового знання, у дослідженні використано широку джерельну базу, ряд методів наукового дослідження: метод факторного аналізу, порівняльно-географічний, картографічний, математичний, статистичний, метод моделювання.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ, ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

2.1 Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області їх порівняльна характеристика.

Дніпропетровська область має гарні передумови економічного розвитку, багаті природні ресурси, потужну промисловість, наявні трудові ресурси, міцний науковий, культурний потенціал, розвинуте сільське господарство.

Область має розвинуту транспортну систему, вигідне економіко-географічне положення.

Територія області 31,9 тис км², що становить 5,3 відсотки площі України. Чисельність населення області, станом на 1 січня 2020 року – 3174,6 тис. осіб, – це (7,6%) населення України. Область має високий рівень урбанізації (84 %), що визначає найвищу щільність населення по Україні, 102,7 чоловік, на один квадратний кілометр (середня по Україні – 71,5).

Це створює гарні перспективи подальшого розвитку в умовах децентралізації.

За даними міністерства розвитку громад та територій України станом на вересень місяць 2020 року було створено 983 ОТГ, із них в Дніпропетровській області 71 ОТГ (додаток А, Б), 3 ОТГ, з адміністративними центрами у містах обласного значення. У 68 ОТГ, на даний період відбулися вибори. П'ять нових ОТГ, очікували перших виборів, пройшли процедуру об'єднання.

Об'єднання територіальних громад у Дніпропетровській області розпочалося у 2015 році, згідно Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а завершився цей процес, у 2020 році. Їх утворення відбувалося не рівномірно (додатки В, Г, Д, Е, Є), (рис 2.1.).

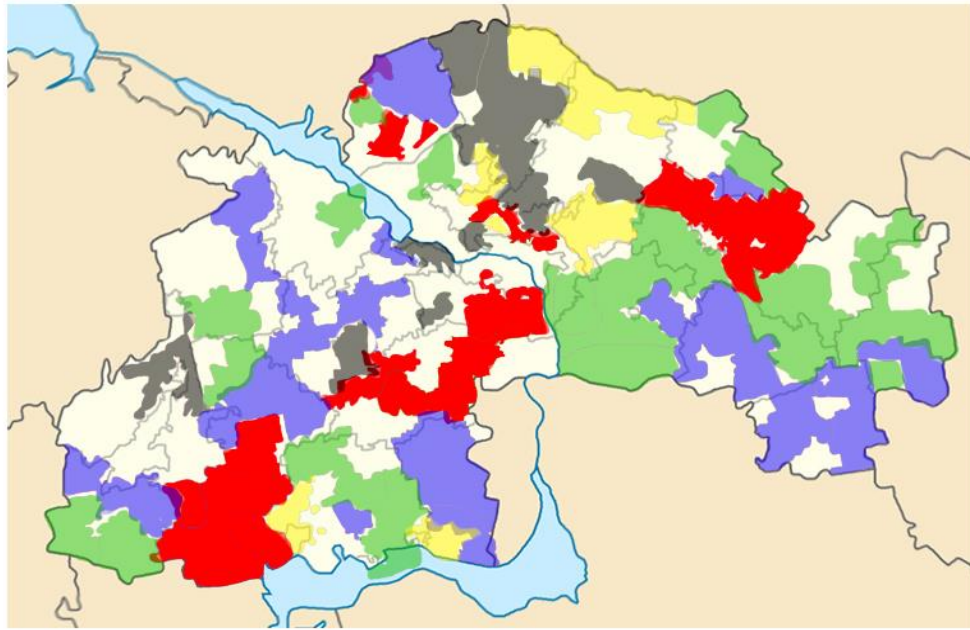
Рис.2.1. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області за роками утворення.

Джерело: складено автором.

У 2015 році, було утворено 15 громад, із них дві міських, три селищних, десять сільських. 19 громад, було утворено у 2016 році, 8 селищних, 11 сільських. Найбільшу кількість громад було утворено у 2017 році – 22, 1 міська, Верхньодніпровська, 7 селищних, 14 сільських. У 2018 році було утворено всього 6 громад, 3 міських Марганецька, Перещепинська, Покровська. Марганецька і Покровська об'єднана територіальна громада, мають адміністративні центри, міста обласного значення. 9 ОТГ, було утворено у 2019 році, 2 міські – Кам'янська, Підгороднянська, 4 селищні громади і 4 сільські ОТГ (додаток В).

Тож підсумовуючи, слід зазначити, що за період 2019 – 2020 рр., у Дніпропетровській області було утворено 71 об'єднану територіальну громаду. Частина територіальних громад об'єдналася добровільно, а більшість громад було утворено рішенням ЦВК. В громадах відбулися вибори органів місцевого управління, голів ОТГ.

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області
утворені в 2015-2019 роках

Умовні позначення:

- - 2015 рік
- - 2016 рік
- - 2017 рік
- - 2018 рік
- - 2019 рік

Рис.2.2. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворенні у 2015-2019 рр.

Джерело: складено автором.

Кількість територіальних громад в області до об'єднання було 348, кількість громад, що об'єдналися 230 – це становило 66,1 %.

Кількість населення області на цей період становила 3 174 особи, кількість населення ОТГ, 918,9 осіб, що становить 28,9 %. Площа області становить 31914км², площа ОТГ – 21466 км² – це 67,3 % території регіону. Дніпропетровська область є лідером за кількістю об'єднаних територіальних громад, цей процес відбувався в регіоні досить швидкими темпами у порівнянні з іншими областями.

В загальному рейтингу областей, щодо формування спроможних територіальних громад Дніпропетровська область займає третє місце, за

кількістю населення, що проживає у громадах, друге місце, за площею ОТГ – 2 місце. Кількість районів не охоплених ОТГ – 1.

Так було завершено перший етап реформи децентралізації, що передбачав, добровільне об'єднання територіальних громад.

Згідно затвердженого перспективного плану після виборів 25 жовтня 2020 року, вся територія області буде покрита ОТГ. Це 86 спроможних ОТГ, 44 – високоспроможних, 42 середньоспроможних (рис. 2.3).

*Територіальні громади
Дніпропетровської області
станом на 2020 рік*

Рис. 2.3. Територіальні громади Дніпропетровської області станом на 2020 рік.

Джерело: за даними офіційного сайту Дніпровської обласної державної адміністрації [13].

Новоутворенні територіальні громади Дніпропетровської області мають різні фінансові, ресурсні можливості для подальшого розвитку.

Задля, більш глибокого вивчення цього питання та виявленні чинників, які визначають спроможність територіальної громади, її подальший економічний розвиток. Нами було здійснено порівняльну характеристику об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області за декількома

показниками (площею, чисельністю населення, кількістю рад, що увійшли до територіальної громади, за фінансовими показниками).

Відповідно до нового адміністративно-територіального устрою України, Дніпропетровська область поділена на 7 районів (додаток Д).

Першочергово, ми порівняли райони Дніпропетровської області за кількістю територіальних громад. З'ясували, що найбільшу кількість територіальних громад має Синельниківський район, – 19, 17 територіальних громад має Дніпровський район, 15 Криворізький. Найменшу кількість, 7 ОТГ, має Павлоградський район. По 8 громад, має Нікопольський, Новомосковський райони (рис.2.4.).

Рис. 2.4. Райони Дніпропетровської області за кількістю ОТГ.

Джерело: складено автором.

Порівнюючи райони області за чисельністю населення, слід відмітити, що чисельність населення не завжди впливає на кількість територіальних громад (рис 2.б.).

Так, Синельниківський район, має майже найменшу чисельність населення, проте, найбільшу кількість громад. Криворізький район має один з найвищих показників чисельності населення, проте середні показники кількості громад.

Найбільшу чисельність населення має Дніпровський район, найменшу, Павлоградський і Новомосковський, що відображає у їх складі, кількість територіальних громад.

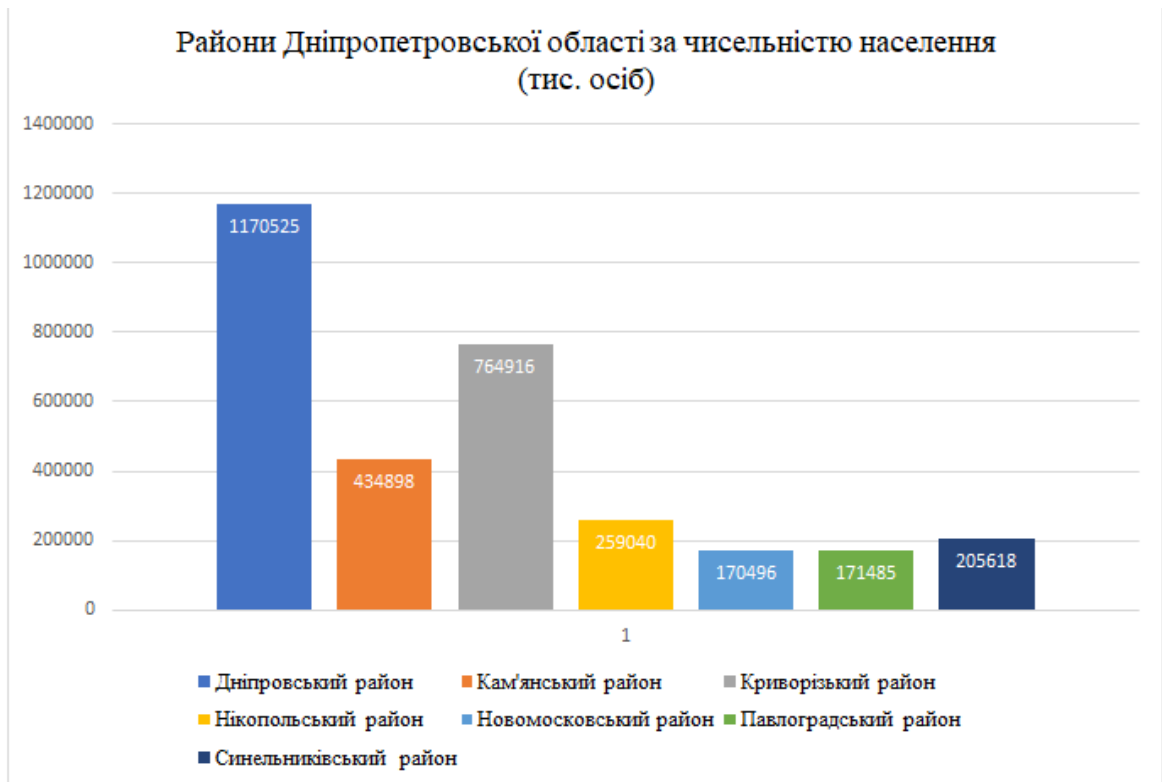

Рис.2.5. Райони Дніпропетровської області за чисельністю населення.

Джерело: складено автором.

Порівнявши територіальні громади області за кількістю рад, що об'єдналися, ми отримали такі дані (рис.2.6).

Найбільша кількість рад, що об'єдналися – 14, це Магдаленівська територіальна громада, 12 рад має Верхньодніпровська міська громада, по 10 громад, об'єднали Солом'янська, Криничанська, Юр'ївська територіальні громади. Щодо найменшої кількості громад, що об'єдналися мають Дніпровська, Криворізька, Синельниківська, Першотравенська міські громади, що мають у своєму складі 1 раду. Значна частина міських рад має у своєму складі 2 ради. Це свідчить проте, що міські ради не об'єднувалися з сільськими для створення громад. Для створення територіальних громад, об'єднувалися переважно сільські і селищні ради. Для невеликих населених пунктів це є можливість об'єднати ресурси і спільні зусилля для покращення рівня і якості життя, показників економічного розвитку.

Територіальні громади Дніпропетровської області за кількістю об'єднаних рад

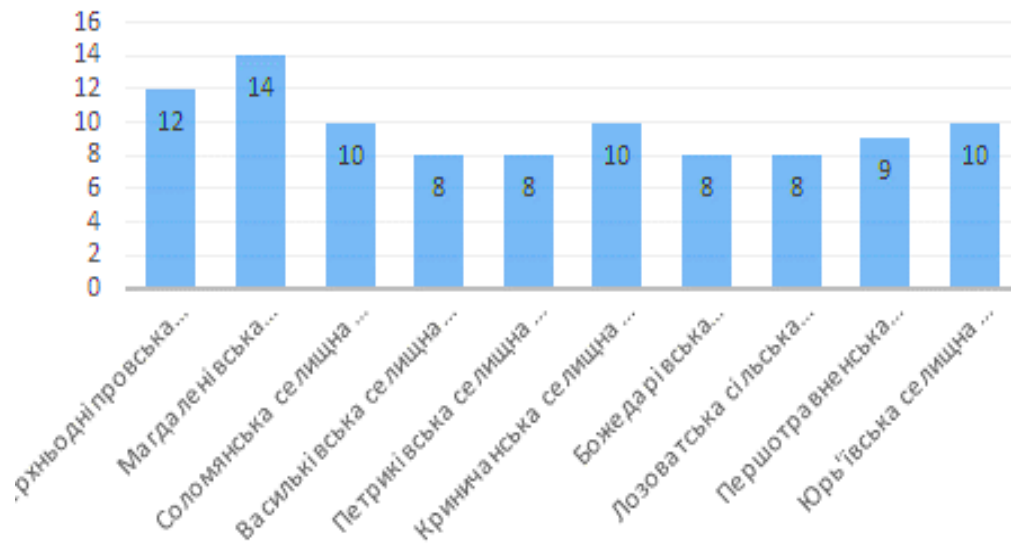

Рис.2.6. Територіальні громади Дніпропетровської області за кількістю рад, що об'єдналися, за найбільшими показниками.

Джерело: складено автором.

Здійснивши порівняльну характеристику об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, за площею, ми отримали такі дані (рис.2.7).

Рис.2.7 Найбільші і найменші територіальні громади Дніпропетровської області, за площею.

Джерело: складено автором.

Найбільшою за площею є Верхньодніпровська міська територіальна громада 1044 км², далі Магдаленівська селищна територіальна громада 928 км², Солонянська селищна територіальна громада 904,4 км², Васильківська селищна територіальна громада 884,2 км², і замикає п'ятірку найбільших громад Петриківська селищна громада 791,7 км². Як бачимо за площею територіальних громад, найбільшими є, переважно територіальні громади, які об'єднали значну кількість рад (Верхньодніпровська 12, Магдаленівська 14).

Найменшими за площею є Першотравенська міська громада – 2,9 км², невеликою за площею є, Тернівська міська громада – 14.3 км², Новомосковська міська громада – 36 км². У висновку слід відмітити, що існує надзвичайно велика розбіжність у площах територіальних громад, від 1004 км², до 2,9 км², це є, не зовсім правильним і ставить під сумнів, подальший розвиток малочисельних територіальних громад.

Далі наше завдання полягало у порівнянні територіальних громад за чисельністю населення (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Найбільші та найменші територіальні громади Дніпропетровської області за чисельністю населення.

Джерело: складено автором.

Найбільшими за чисельністю населення є міські високоурбанізовані територіальні громади, Дніпровська, Криворізька, Кам'янська, Нікопольська, Павлоградська. Найменшими за чисельністю населення є сільські територіальні громади, які у своєму складі мають 2 або 3 ради. Це – Ляшківська сільська громада з чисельністю населення – 2105 тис. осіб, Слов'янська сільська громада, 3431 тис. осіб, Зайцівська сільська громада – 3460 осіб, Любимівська сільська громада – 3661 тис. осіб.

Тож, як бачимо, існує суттєва розбіжність у чисельності населення між міськими, селищними і сільськими територіальними громадами. Постає питання щодо спроможності не великих за площею і чисельністю населення громад. Такий дисбаланс між основними показниками спроможної громади, порушує загальний принцип поділу території на рівноцінні структурні одиниці.

Також ми визначили співвідношення територіальних громад за типом адміністративного центру. Як бачимо, 60 % відсотків територіальних громад, є сільськими – 23 %, є селищними, 17 %, є міськими (рис. 2.9).

Рис.2.9. Територіальні громади Дніпропетровської області за типом адміністративного центру.

Джерело: складено автором.

Таке співвідношення громад за типом адміністративного центру, суттєво відрізняється від багатьох областей України. Це пояснюється тим, що у Дніпропетровській області сконцентровано найбільше населених пунктів міського типу, і найбільше міст з великою чисельністю населення. Міста Дніпро, Кривий Ріг, відносяться до групи міст, надвеликі, за класифікацією Б. Хорєва. Більшість міст, відносяться до групи великі міста. Тож, на співвідношення типів територіальних громад за типом адміністративного центру, вплинули особливості просторових розмірів регіональних систем розселення в Україні.

Наша подальша робота полягала у порівняльній характеристиці територіальних громад за фінансово-економічними показниками. Для цього, хотіли б навести окремі дані.

Підводячи підсумки результатів діяльності об'єднаних територіальних громад України, за основними фінансовими показниками бюджетів 2019 року. Міністерством розвитку громад та територій України і Міжнародною організацією ULEAD, визначено найкращі ОТГ України. До десятки найкращих, потрапили сім громад з Дніпропетровщини. Їх оцінювали за восьми показниками, основними з яких є, видатки на одного мешканця та відсоток доходів, що йде на утримання органів місцевого самоврядування. В цілому у рейтингу брали участь 806, об'єднаних територіальних громади, які були поділені на п'ять груп за чисельністю населення. Найкращою серед ОТГ, Дніпропетровщини, було визнано Слобожанську ОТГ, за показниками доходів на видатки, вона посіла третє місце. П'ятою була Карпівська ОТГ, вслід за нею Вербківська, Першотравненська ОТГ, та громада міста Покров. На сьомому місті, Троїцька ОТГ, на десятому Богданівська. Більша половина ОТГ, Дніпропетровської області увійшла в сотню кращих цього рейтингу.

Тож, сім ОТГ, Дніпропетровщини увійшли у рейтинг найкращих ОТГ України, а близько сорока ОТГ, увійшли у сотню (рис. 2.10).

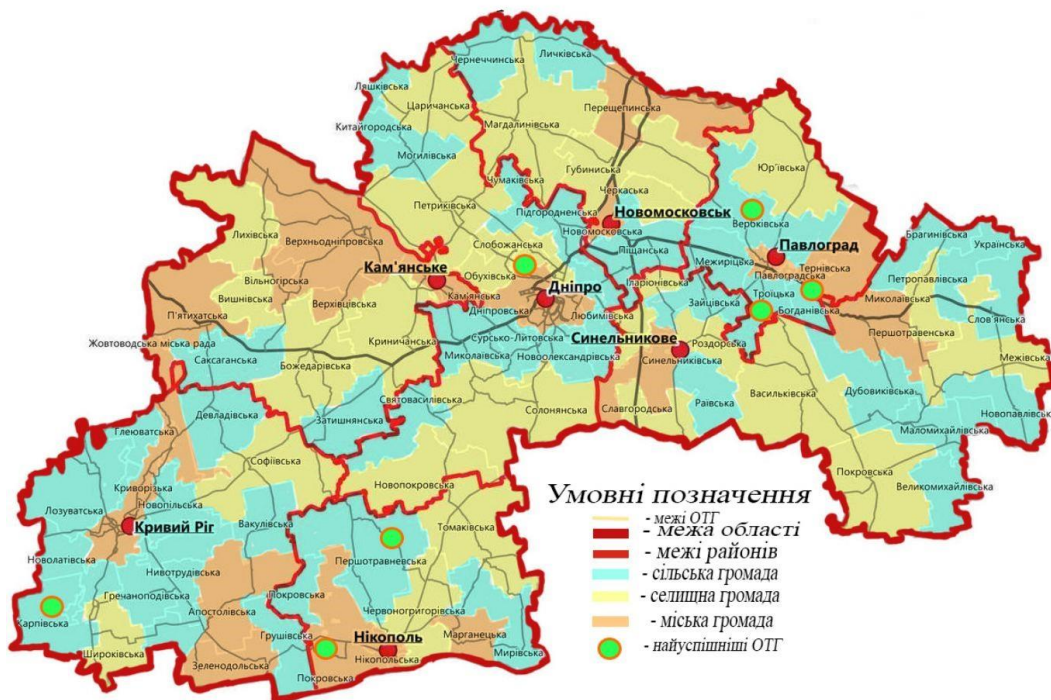
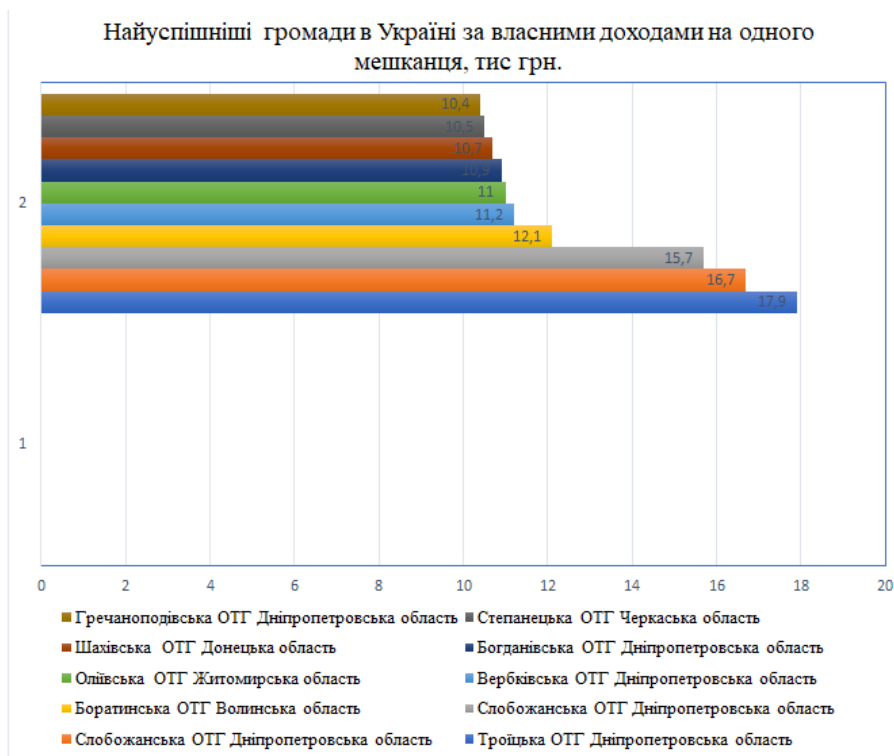

Рис. 2.10. Найуспішніші територіальні громади Дніпропетровської області за власними доходами на одного мешканця.

Джерело: складено автором.

Рисунок 2.11. Найуспішніші громади Дніпропетровської області за власними доходами на одного мешканця, тис. грн.

Джерело: складено автором.

За цим же рейтингом у 2018 році, перше місце посіла Троїцька ОТГ, із власними доходами на одного мешканця 17,9 тис. грн., третє місце посіла Слобожанська ОТГ, із доходом 15,7 тис. на одного мешканця, п'яте місце Вербківська ОТГ – дохід 11,2 тис., сьоме місце Богданівська ОТГ – дохід 10,9 тис., десяте місце Гречанопадівська – дохід, 10,4 тис. на одну особу (рис.2.11).

Можна з впевненістю стверджувати що частина ОТГ, Дніпропетровщини, є найбільш фінансово успішними в Україні.

Нами було досліджено, джерела заробітку фінансово найуспішніших ОТГ.

Зауважимо, що відповідно до методики формування спроможних громад, ОТГ для свого розвитку може використовувати власне майно, фінанси, людські ресурси. Після затвердження ряду нових нормативних документів, дохідну базу, місцевих бюджетів було розширено.

Сюди було включено:

- ПДФО податок на доходи фізичних осіб);
- Податок на прибуток підприємств приватного сектору;
- Податок на підакцизні товари (паливо АЗС, алкогольні, тютюнові вироби;
- Податок на нерухомість;
- Плата за надання адміністративних послуг;
- Екологічний податок;
- Нові види трансфертів (базова дотація, освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів, медична субвенція) [18].

Джерелами доходів Слобожанської ОТГ, є переважно ПДФО (податок на доходи фізичних осіб), плата за землю, акциз на пальне та інші доходи. Троїцька ОТГ, найбільше заробила на платі за землю, ПДФО.

Вербківська ОТГ, найбільше заробила на ПДФО і платі за землю. Богданівська ОТГ – ПДФО, плата за землю. Гречаноподівська – це плата за землю.

Підсумовуючи, слід відмітити, що найбільші доходи громади отримують від наявних на їх територіях бізнесових структур (підприємств, агробізнесу) і бюджетних установ. Це найбільші джерела доходів, оскільки податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) забезпечує 50% усіх доходів. Чим більше у громаді працюючих людей, тим більше громада отримує прибутку. Є також плата за землю і інші доходи.

Науково доведено, що географічні чинники є визначальними у розвитку будь якої території. Вони впливають на економічний розвиток, соціальний, визначають територіальну організацію господарства, спеціалізацію.

Відтак, представляється можливим дослідження впливу географічних чинників на розвиток територіальних громад Дніпропетровської області.

На основі проведеного порівняльного аналізу та узагальнення наукової, науково-методичної літератури, нами було виокремлено географічні чинники, що визначають спроможність територіальної громади, та її подальший економічний розвиток. Їх ми поділили на: фізико-географічні, економіко-географічні, соціально-географічні. Отримані результати занесли до таблиці (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Географічні чинники, що визначають спроможність громади та впливають на її подальший економічний розвиток.

Фізико-географічні	Економіко-географічні	Соціально-географічні
Природні умови та ресурси: мінеральні; земельні; кліматичні; лісові; водні; фауністичні.	Просторове розміщення громади, відносно обласного, районного та адміністративного центру ОТГ	Демографічні показники: народжуваність, смертність, природний приріст, механічний рух населення, міграції, щільність населення, характер розселення, рівень урбанізації, тривалість життя населення

Природні катаклізми: метеорологічні, гідрологічні, геологічні	Наявність підприємств промислових, сільськогосподарських на території територіальної громади, їх розвиток	<i>Продовження табл. 2.1</i> Рівень і якість життя населення, стан здоров'я населення, захворюваність
	Трудові ресурси, наявність робочих місць Рівень господарського освоєння території, стан довкілля Транспортна інфраструктура, види транспорту Наявність атрактивних територій та об'єктів, що можна залучити у сферу рекреаційно-туристичної діяльності Науково-технічний і інноваційний потенціал громади	Рівень злочинності Етнічний та релігійний склад населення Стан розвитку культурно- освітнього комплексу

Джерело: складено автором.

Тож узагальнимо, фізико-географічні чинники визначають рівень забезпеченості громади природними ресурсами, мінеральними, земельними, кліматичними, лісовими, водними, що можуть бути джерелами доходів, або ж визначати розвиток окремих галузей господарства громади.

Економіко-географічні чинники є базовими для розвитку громади, визначають територіальну організацію господарства її економічний потенціал. Так, трудові ресурси – основна складова трудової діяльності, основа виробництва. Промислові та сільськогосподарські підприємства, є основним джерелом доходів, створюють робочі місця, забезпечують населення громади продуктами харчування, створюють матеріальні блага, створюють сировину для інших виробництв. Транспортні комунікації є одним із провідних факторів розвитку території, вони служать основою об'єднання населених пунктів в єдину систему. Науково-технічний і інноваційний потенціал громади визначається інтенсивністю і характером структурних змін у виробництві, прогресивністю технологічного оснащення в усіх сферах життя громади.

Соціально-географічні чинники визначають соціальний розвиток громади, рівень і якість життя, рівень громадської безпеки, демографічну ситуацію, розвиток сфери послуг, духовно-культурний розвиток громади.

Отримані дані, лягли в основу розроблення моделі спроможної територіальної громади Дніпропетровської області (додаток 3).

Модель – це штучно створений об’єкт у вигляді схеми, рисунка, який відображає і відтворює у спрощеному, зменшеному вигляді, структуру, властивості, взаємозв’язки та інші відношення між елементами досліджуваного об’єкта [46].

Моделювання ми використовували для полегшення одержання інформації про об’єкт, який вивчається та для його унаочнення.

В моделі відображено основні компоненти, що відображають її спроможність, та зв’язки між цими компонентами.

Зупинимося на короткій характеристиці кожного із складових моделі.

Об’єднана територіальна громада має чітко визначенні межі, і склад (селищні, сільські, міські ради, які увійшли до складу громади). Громада має органи управління: голову, заступника голови, секретаря, різні підвідомчі відділи. Органи управління мають як власні так і делеговані повноваження.

До власних повноважень належить, планування і розподіл бюджету, залучення інвестицій, управління ресурсами, розвиток інфраструктури, благоустрій територій та інше. До делегованих повноважень належать: управління закладами освіти (школи, дитячі садки); надання адміністративних послуг в громадах; управління медичними закладами, центрами надання первинної медичної допомоги; організація роботи соціальної інфраструктури (клуби, бібліотеки, будинки культури, стадіони).

Важливою складовою діяльності громади є розвинута інфраструктура – це будівлі цільового призначення. Приміщення органів місцевого управління, приміщення освітніх закладів, приміщення медичних закладів (амбулаторії, центри надання первинної медичної допомоги, поліклініки, стаціонарні

лікарні), приміщення надання соціальних послуг, надання адміністративних послуг (ЦНАП), приміщення органів правопорядку, центри зайнятості, тощо.

Сюди також відносяться будівлі соціальної інфраструктури, житлово-комунальної, інженерно-технічної, транспортної, їх стан.

Як уже зазначалося раніше, рівень розвитку громади буде залежати від її ресурсів: фінансових, трудових, земельних, природних. Також на спроможність громади впливатиме наявність виробничого потенціалу, підприємств різних форм власності, бізнес структур.

Проте, варто зазначити, що спроможність громади потрібно оцінювати не тільки через адміністративно-фінансові чи матеріально-технічні досягнення, а й через суспільні зміни в середині самих громад, що характеризується підвищенням активності мешканців, готовності до співпраці, готовності до змін.

Оцінку діяльності об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області представлено у наступному параграфі нашої роботи.

2.2 Сучасний стан та стратегії розвитку об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області.

Відповідно до поставлених завдань дослідження, наша подальша робота полягала у аналізі діяльності об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, визначенні стратегій їх подальшого розвитку.

Причому стратегію ми розглядаємо як довготривалі плани розвитку, шляхи їх втілення в життя.

Говорячи про стратегії розвитку об'єднаних територіальних громад, ми говоримо перш за все, про вибір напряму розвитку адміністративно-територіальної одиниці з чітким вибором мети і засобів її досягнення [44].

Ключові індикатори оцінки діяльності ОТГ, ми визначили посилаючись на ґрунтовні напрацювання у цьому питанні, експертів програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» (ППРРУ) та дані Міністерства розвитку громад та територій України [32].

Ними були виділені ключові орієнтири оцінки діяльності об'єднаних територіальних громад:

- діяльність інституту старост об'єднаної територіальної громади;
- організація системи освіти в громадах;
- організація системи охорони здоров'я в ОТГ;
- оптимізація системи надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах;
- діяльність у сфері соціальної політики;
- діяльність у сфері молодіжної політики;
- передача земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власність ОТГ [32].

Виходячи з цього вважаємо за необхідне зупинитися на аналізі діяльності інституту старост у об'єднаних територіальних громадах Дніпропетровської області.

Відповідно до законодавства, новою посадовою особою місцевого врядування є староста. Це людина, якій громада села висловила довіру під час виборів, задля представлення інтересів всіх жителів сіл свого округу у раді об'єднаної територіальної громади. Він виступає посередником між місцевою владою та жителями округу.

Термін перебування старости на посаді, п'ять років, проте, у разі не виконання обов'язків, він може позбавлятися повноважень за ініціативи жителів, або місцевих рад.

Людина, що обіймає цю посаду, має бути обізнаним із законодавчою базою діяльності органів місцевого самоврядування, не має право суміщати службу з іншою посадою, або підприємницькою діяльністю.

Староста має власні та делеговані повноваження, він організовує заходи в окрузі, працює з громадськими об'єднаннями, бере участь у підготовці бюджету громади у фінансових питаннях, вирішує проблеми громади у разі необхідності [33].

Це підзвітний підконтрольний орган, що періодично має звітувати про свою діяльність перед радою об'єднаної територіальної громади.

У об'єднаних територіальних громадах області, діє 131 староста із яких 49 обраних, інші були призначенні.

Це є гарною практикою для громади, адже староста –це людина , яка проживає в цьому населеному пункті, знає проблеми, потреби громади та її мешканців, людина зацікавлена у їх вирішенні.

Важливою складовою діяльності об'єднаних територіальних громад є співробітництво.

У кожній територіальній громаді є низка проблем, які складно вирішувати самостійно, їх можливо подолати, якщо об'єднувати зусилля, кошти з сусідніми громадами, співпрацювати.

Механізм такого об'єднання, передбачено Законом «Про співробітництво територіальних громад», прийнятим у 2014 році [40].

Спільними зусиллями можна вирішувати ряд питань:

- забезпечення якісного централізованого водопостачання;
- ремонт доріг;
- організація пасажирських перевезень;
- збір, утилізація та переробка сміття, тощо.

Відтак, окремі територіальні громади уклали договори про співробітництво. На Дніпропетровщині в період до 2020 року, було укладено 12 таких договорів (1 договір у житлово-комунальному господарстві, 3 договори з пожежної безпеки, 3 договори з охорони здоров'я, 5 договорів освіти та соціального захисту), кількість громад, що скористалися муніципальним співробітництвом 29.

Договори про співробітництво (дані реєстру договорів по співробітництву територіальних громад (станом на 19.11.2020) [40] :

- Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Побудова ЕКО - Громади через співробітництво Вищетарасівської, Виводівської, Володимирівської та Новокиївської громад»;

- Договір про співробітництво територіальних громад в частині спільного фінансування (утримання) установи комунальної форми власності, Верхівцевська міська громада, Малоолександрівська сільська громада;
- Договір про співробітництво територіальних громад у формі спільного фінансування (утримання) комунального закладу «Слобожанська школа естетичного виховання Слобожанської селищної ради», Підгородненська міська рада;
- Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного фінансування (утримання) установи комунальної форми власності «Верхівцевської міської пожежної команди», Верхівцевська міська рада, Малоолександрівська сільська рада .
- Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Надання адміністративних послуг», Слобожанська селищна рада, Обухівська селищна рада.
- Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Надання адміністративних послуг», Олександропільська сільська рада, Слобожанська селищна рада;
- Договір про співробітництво територіальних громад у формі делегування виконання окремих завдань у сфері інклюзивної освіти, Солонянська селищна рада, Новопокровська селищна рада, Святовасилівська сільська рада, Новоолександрівська сільська рада, Сурсько-Литовська сільська рада;
- Договір співробітництва територіальних громад у формі спільного фінансування (утримання) закладів, установ, підприємств що перебувають у комунальній власності Межівської селищної територіальної громади та забезпечують надання послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, надання адміністративних послуг жителям Межівської селищної, Новопавлівської сільської територіальних громад на 2020-2022 роки.

Можна зробити висновок, що співробітництво громад – це гарна перспектива подальшого розвитку територіальних громад, що надає

можливість зекономити кошти, ресурси, отримати додаткові надходження до місцевого бюджету, вирішити проблеми спільними зусиллями.

Оцінюючи діяльність об'єднаних територіальних громад, варто звернути увагу на питанні, децентралізації у сфері освіти.

Як показує досвід діяльності об'єднаних територіальних громад, одним з найскладніших завдань виявилось створення функції управління освітою. До реформи децентралізації, управлінням освіти, займалися відділи освіти районних державних адміністрацій. Функції органів сільських та селищних рад у сфері освіти, були мінімальними. Органи місцевого управління об'єднаних територіальних громад, отримавши повноваження, мають взяти на себе відповідальність ефективного управління системою освіти в своїх громадах.

Першочерговим завданням, є розподіл повноважень між ОТГ, областю і на рівні держави.

Тож, сфера компетенцій ОТГ, поширюється на дошкільну освіту, початкову та базову освіту, позашкільну освіту.

Згідно рекомендацій міністерства розвитку громад та територій України, повноваженнями органів місцевого врядування є:

- 1) Затвердження установчих документів закладів освіти;
- 2) Затвердження процедури конкурсу та обрання за нею керівника закладу освіти.
- 3) Затвердження кошторису та прийняття фінансової звітності.
- 4) Здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю закладу освіти
- 5) Контроль за дотримання установчих документів закладу освіти.
- 6) Контроль недопущення дискримінації.
- 7) Створення у закладах освіти інклюзивного освітнього середовища [41].

Діяльність голови ОТГ у побудові ефективної системи управління освітою в громаді, полягає у забезпеченні доступності загальної середньої

освіти, шляхом створення мережі закладів освіти їх філій, створення опорних закладів освіти їх філій. Також голова ОТГ, має здійснювати управління матеріально-технічною базою закладів освіти.

Можна зробити висновки, що ОТГ несуть відповідальність за розвиток якісної освіти в регіоні. Вони мають здійснювати фінансування закладів освіти з місцевого бюджету, забезпечувати розвиток матеріально-технічної бази, створювати освітні округи, опорні школи.

Тож оцінюючи результати діяльності ОТГ, у сфері освіти, слід зазначити, що кількість утворених опорних освітніх закладів у Дніпропетровській області 47, – 33 опорних закладів ОТГ.

Опорний заклад – це школа, що має зручне розташування, сучасну матеріально-технічну базу, кваліфіковані кадри, обрана на конкурсній основі [51].

Кількість загальноосвітніх навчальних закладів в області 853. Заклади освіти, що перебувають в управлінні РДА – 173, кількість закладів освіти, що перебувають в управлінні органів місцевого самоврядування, містах обласного значення, ОТГ, 680.

В результаті децентралізації в сфері освіти в Дніпропетровській області, нині, 34 ОТГ прийняли у комунальну власність 130 навчальні заклади, 4 ОТГ, передали освітню субвенцію до районного бюджету.

Поряд з освітою, важливим напрямком децентралізації, є удосконалення системи охорони здоров'я. Стратегічна мета реорганізації системи охорони здоров'я в об'єднаних територіальних громадах є, доступність якісних медичних послуг, надання своєчасної медичної допомоги жителям громади. Особливої уваги ця проблема набуває у сільській місцевості. Вирішення цього питання полягає у реконструкції і капітальному ремонті медичних закладів, відкритті сучасних центрів первинної допомоги, амбулаторій, закупівлі медичних автомобілів, сучасного медичного обладнання.

За час реформи в Дніпропетровській області реалізовано понад 15 медичних проектів, відремонтовано медичні заклади, відкрито нові

амбулаторії і центри первинної медичної допомоги. В Божедарівці було відкрито Центр первинної медико-санітарної допомоги, Амбулаторію загальної практики сімейної медицини відкрито в Новоолександрівській громаді, відкрито Фельдшерсько-акушерський пункт Ляшківської ОТГ [32].

Позитивні зміни сфери охорони здоров'я відчули Царичанська, Слобожанська територіальні громади. І це, ще не повний перелік змін, що відбулися у системі охорони здоров'я Дніпропетровської області в період реформи. Є сподівання на те, що це лише початок, а більш глобальні перетворення у цій сфері, жителі громади відчують найближчим часом. Коли територіальні громади увійдуть у новий етап реформи, реалізації стратегічних планів та цілей.

Провідним завданням реформи децентралізації в Україні, покращити життя Українців у кожній сфері. Не виключенням є і система надання адміністративних послуг. Реформування цієї системи в контексті реформи, полягає у створенні якісних, доступних, швидких послуг.

На сьогоднішній день, перелік послуг, які потребує населення постійно розширюється. Відповідно, важливим завданням кожної територіальної громади – це надання якісних послуг громадянам. Це зумовлює необхідність, створення нових, сучасних центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП).

ЦНАП створюється та діє відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги», (ст. 12, цього Закону).

За час реформи в Україні, було створено 848 (ЦНАП) (станом 01.01.2020) – 209 (ЦНАП), працюють в ОТГ, в тому числі 5 територіальних підрозділи.

Ключовими моделями організації надання адміністративних послуг в ОТГ згідно рекомендацій Міністерства розвитку громад та територій України є:

- 1) ЦНАП у центрі громад, окремі будівлі, приміщення державних установ.
- 2) Віддалені робочі місця ЦНАП і їх територіальні підрозділи.

- 3) Виїзний адміністратор ЦНАП.
- 4) Міжмуніципальна співпраця.
- 5) Мобільний ЦНАП (перший в Україні працює в Славутській громаді) [32].

Слід зазначити, що такий спосіб організації надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах, є дієвим і ефективним.

ЦНАП має бути наявним у кожній територіальній громаді, у зручному місці, у великих містах є територіальні філії ЦНАП, у сільських громадах мають бути віддалені робочі місця у старостатах, або ж працюватиме виїзний адміністратор.

Тип громади в ОТГ, буде визначатися рядом чинників: чисельністю населення громади; географією та особливостями населених пунктів; розташуванням в районному центрі, або віддалено від нього.

Дніпропетровська область є лідером по кількості ЦНАП, тут їх працює 55, – 16 ЦНАП, працює в територіальних громадах.

Прикладом найуспішнішої організації ЦНАП в Україні і Дніпропетровської області є м. Кам'янське, адміністративний центр Кам'янської територіальної громади. Мають високий рівень організації діяльності, надання якісних послуг, широкий спектр надання послуг, першими почали надавати адмінпослуги учасникам АТО.

Про якість роботи ЦНАП, свідчать результати моніторингового дослідження, які були проведені центром політико-правових реформ (ЦППР) разом з партнерськими громадськими організаціями UPLAN. Їх дослідження проводилося у 30-ти найбільших за чисельністю містах України і 20 ОТГ. У Дніпропетровській області дослідженнями було охоплено ЦНАП Дніпра, Кам'янського, Кривого Рогу та Апостолівської ОТГ. В якості пріоритету було визначено рівень інтегрованості найбільш затребуваних адміністративних послуг, а також експерти оцінили якість обслуговування, зручність, доступність послуг. Було створено рейтинг ЦНАП за рівнем інтегрованості (рис. 2.12).

За результатами моніторингових досліджень, ЦНАП м. Кам'янське, посів перше місце, на одинадцятому місті – ЦНАП міста Кривого Рогу, ЦНАП Дніпра, на 20 місці і має незадовільний рівень інтеграції послуг.

На основі узагальнених даних, за результатами дослідження, об'єднаним територіальним громадам, були надані рекомендації щодо оптимізації діяльності ЦНАП.

Згідно з наданих рекомендацій, ЦНАП Дніпра, мають розширити спектр адміністративних послуг, необхідно відкрити філії центрів у кожному районі міста, адже два центри на місто з чисельністю населення майже у мільйон, надзвичайно мало.

Для ЦНАП, Апостолівської ОТГ та ЦНАП Кривого Рогу, необхідно узгодити графік роботи центрів, відповідно до вимог чинного законодавства. Обслуговування громадян, має здійснюватися без обідньої перерви і один раз на місяць, центри мають працювати до двадцятої години.

Рис. 2.12. Рейтинг ЦНАП за рівнем інтегрованості (за даними центром політико-правових реформ (ЦППР [33])).

Така організація ЦНАП, в територіальних громадах дозволить зробити послуги якісними, доступними, швидкими, за умови їх правильної організації при дотриманні наданих рекомендацій та з урахуванням норм Закону.

В ході реформи децентралізації, відбулися зрушення у сфері соціальної політики. Вони полягали перш за все, у зміні розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади. Повноваження щодо надання населенню соціальних послуг, передані органам місцевого самоврядування, громадам. Також, встановлена нова система соціальних послуг, їх організація, умови фінансування.

Ці зміни зумовлені введенням в дію Закону України «Про соціальні послуги», нової його редакції, який набув чинності 1 січня року 2020.

Відповідно до цього, кожна територіальна громада має створити відповідні структурні підрозділи з надання базових соціальних послуг за визначеними стандартами Міністерства соціальної політики.

Основними критеріями за якими здійснювався аналіз результатів діяльності об'єднаних територіальних громад у сфері соціальної політики розробленими Міністерством розвитку громад та територій України, є:

- кількість створених віддалених робочих місць Пенсійним фондом з надання послуг у сфері пенсійного забезпечення;
- кількість ОТГ, в яких послуги надають інші комунальні установи (районі/міські) за укладеними угодами;
- кількість спеціалістів введених до штатного розпису виконкомів ОТГ, до повноважень яких належить здійснення соціальної роботи;
- кількість фахівців, що надають соціальні послуги;
- кількість комунальних установ, що були започатковані ОТГ, які надають комунальні послуги [32].

Відповідно до цього у Дніпропетровській області децентралізація у сфері соціальної політики відбувалася наступним чином. Прийом документів для призначення усіх видів соціальної допомоги в ОТГ Дніпропетровської області здійснюють 272 особи та 99 старост, які виконують цю функцію. Пенсійним фондом створено 48 віддалених робочих місць з надання послуг у сфері пенсійного забезпечення.

Розвиток соціальних послуг характеризується тим, що було введено до штатного розпису виконкомів ОТГ 116 фахівців, що матимуть повноваження надавати соціальні послуги. Також 115 фахівців із соціальної роботи є у штаті комунальних установ, що надають соціальні послуги. Загальна кількість установ, що надають відповідні послуги, які започатковані ОТГ, – 13. Кількість ОТГ, в яких соціальні послуги надаються іншими комунальними установами за укладеними угодами – 89.

Щодо питання захисту прав дітей у виконавчих органах міських, сільських, селищних рад ОТГ, варто відзначити, що за час існування ОТГ, було створено 11 служб у справах дітей, призначено 38 посадових осіб, які мають повноваження вирішувати окресленні питання.

Така картина свідчить про те, що у Дніпропетровській області децентралізація у сфері соціальної політики відбувається згідно норм чинного законодавства у відповідності до наданих рекомендацій Міністерства розвитку громад та територій України. Робота по наданню соціальних послуг і захисту прав дітей у об'єднаних територіальних громадах Дніпропетровської області здійснюється належним чином хоча і не позбавлена недоліків та гострих питань, які потребують вирішення.

Реформа децентралізації в Україні, помітно впливає на усі сфери життя суспільства. Не винятком стала сфера молодіжної політики. Адже цілком очевидним є те, що подальший розвиток територіальних громад їх економічна спроможність, буде залежати від молоді, – нової генерації суспільства, активної, творчої, мобільної. Особливої гостроти це питання набуває у сільських і селищних територіальних громадах. Де молодь останнім часом, досить інтенсивно покидає домівки, виїжджаючи за кордон або у місто.

Відповідно, пріоритетним завданням молодіжної політики територіальної громади мають стати: розвиток інфраструктури; розбудова перспективних напрямків бізнесу; створення конкурентоспроможних робочих місць; надання управлінських повноважень молоді, в громадах. Необхідно

створювати сприятливі умови життєдіяльності, можливості повноцінного розвитку молодого покоління.

Задля оцінки діяльності об'єднаних територіальних громад регіону у сфері молодіжної політики, нами було проаналізовано кількість молодих людей, що проживають в області, та кількість молодих людей. Що проживає і в ОТГ. Відповідно, у Дніпропетровській області проживає 884,9 тисяч молодих людей (це 27,9 % від загальної чисельності населення), із них 131,4 тисячі проживає в ОТГ.

В області 60 структурних підрозділів з питань молодіжної політики, 15 із яких діють в ОТГ. Питаннями молодіжної політики займаються 116 фахових спеціалістів, із них 48 працює в ОТГ. Важливою складовою організації життєдіяльності молоді в територіальних громадах, є молодіжні центри. Це установи Європейського зразка, які є середовищем громадянської освіти, школою лідерства, осередком розвитку молодіжного підприємництва.

В області діє 11 молодіжних центрів, 2 з яких, створено в ОТГ.

Молодіжні центри Дніпропетровщини, які приймають активну участь у громадському житті:

- 1) Молодіжний центр «Кузня української інтелігенції» (Дніпро);
- 2) Центр «Сматр» (Слобожанська громада»);
- 3) Клуб «Штурм» (Дніпро);
- 4) «Центр розвитку молодіжного підприємництва» (Васильківська громада).

Молодь приймає активну участь у конкурсах, фестивалях, молодіжних проєктах. Учасники клубів Дніпропетровщини, подали найбільшу кількість заявок на Всеукраїнський конкурс кращих практик молодіжної роботи – 2020, отримали дві перемоги. Переможцями стали, Центр «Сматр» (Слобожанська громада» і клуб «Штурм» (Дніпро).

Це є гарним стартом для подальшого розвитку молодіжного громадського руху в Україні, у подальшій розбудові і успішному

функціонуванні, нових суб'єктів місцевого самоврядування, територіальних громад.

Нині в області існує значна кількість молодіжних рад, здатна працювати на розвиток регіону, маючи цікаві ідеї, нові проекти, закордонний досвід роботи в міжнародних організаціях, лідерські якості. Проте, вони не мають повноважень, шляхів взаємодії з владою. Сьогодні важливим завданням є, їх об'єднання, консолідація і створення шляхів співпраці з владою. Це може стати новим форматом молодіжної політики, яка базуватиметься на тісній співпраці влади з молодіжними радами, на досягнення спільних цілей, економічного розвитку органів місцевого самоврядування, та добробуту їх громадян.

Попри це, на наше глибоке переконання, молодіжна політика області не набула належного рівня розвитку, сучасна молодіжна інфраструктура в громадах, не зможе задовольнити потреби молоді, і потребує суттєвого удосконалення.

На завершальному етапі децентралізації, територіальні громади отримали розширенні повноваження та низку зобов'язань. Органи місцевого самоврядування взяли на себе відповідальність за розбудову, розвиток територіальних громад. Для цього необхідні відповідні ресурси. Одним із найважливіших ресурсів, є земля. Територіальна громада не може повноцінно здійснювати управління громадою не маючи законних підстав володіння землею.

Відсутність законного права на землю зменшує спроможність громади та перешкоджає її економічному розвитку.

Задля урегулювання цього питання, 15 жовтня 2020 року, Президентом України, було підписано Указ №449/2020 про передачу земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності. Кабінетом Міністрів України було ухвалено постанову №1113, що обґрунтовує механізм передачі земель сільськогосподарського призначення з державної у комунальну власність територіальним громадам [32].

Відповідно до цього, 55 об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області отримали у комунальну власність земельні ділянки с/г призначення. Площа земельних ділянок, переданих ОТГ, у комунальну власність 185 тис. га., що становить 98,5 % усіх запланованих до передачі земель.

Це свідчить про те, що реформа в Україні триває, вона на завершальному етапі. Територіальні громади отримали розширені повноваження, ресурси, підтримку з боку держави. Ухвалено більшість нормативних актів і законів, що регулюють процес децентралізації, надається методична підтримка органам управління громад, здійснюється фінансове стимулювання.

Реформа децентралізації в Україні проходить за підтримки 25 Міжнародних програм та проектів, за участі більшості високорозвинутих країн Європи, а також США, Канади та Японії (додатки II, I).

Тривалість програм і проектів, переважно в термін з 2014 року по 2020 рік. Лише 5 проектів триватимуть до 2023-2025 року. Розмір фінансової допомоги в рамках програми коливається від 100 тисяч доларів до 100 млн. доларів. Це суттєва фінансова підтримка, яка вже допомогла у втіленні багатьох освітянських, медичних проектів.

Все це створює гарні передумови подальшого успішного функціонування новоутворених громад і в перспективі призведе до підвищення рівня життя громади, збільшення чисельності населення, зростання тривалості життя, зменшення смертності мешканців територіальної громади. Для жителів громад, більш доступною стане медицина, якісна освіта, зросте добробут населення.

Проте існують певні ризики дискредитації цієї ідеї: політична нестабільність у країні, загострення демографічної ситуації, погіршення епідеміологічної ситуації, як наслідок економічна криза. Це може призвести до згорання реформи або ж до її призупинення.

Задля успішного подальшого розвитку, кожна територіальна громада має розробити стратегію подальшого розвитку.

На основі проведених досліджень, стану розвитку громад Дніпропетровської області, їх окремих сегментів. Ми дійшли висновків.

Ця реформа має як позивні наслідки, про які було вище сказано, так і проблеми. Гострими кутами реформи стали, значні порушення під час створення громад, інколи їх формальний характер, не бажання голів сільських і селищних рад, а також мешканців громади до об'єднання. Не довіра населення до будь яких перетворень, створювала перешкоди до реалізації окремих заходів в рамках реформи.

Шляхом порівняльного аналізу, нами було з'ясовано, що новоутворенні територіальні громади Дніпропетровської області, мають різні можливості до подальшого розвитку: ресурсні, фінансові. Суттєво відрізняються громади за площею, чисельністю населення, мають різний рівень розвитку інфраструктури.

На основі отриманих даних було виокремлено найуспішніші ОТГ, Дніпропетровської області, станом на 2019 рік, за більшістю показників, результати подано на карті (рис 2.13).

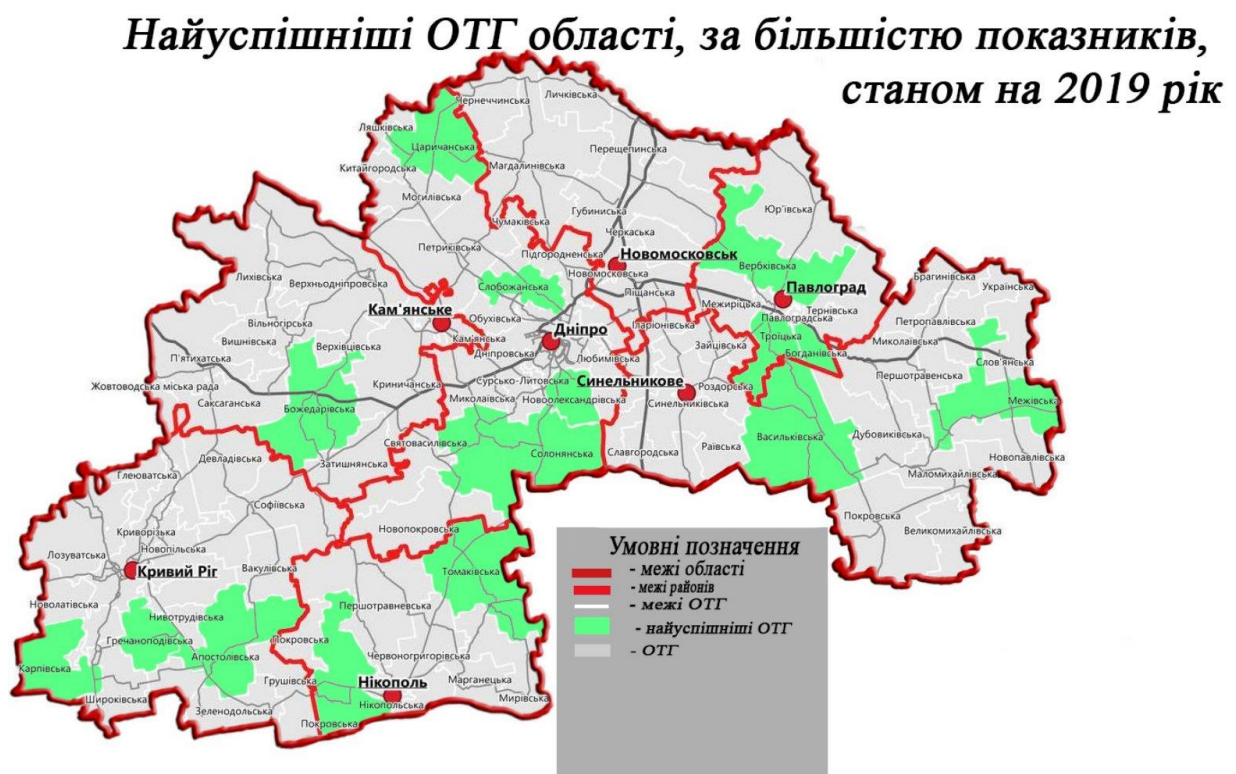

Рис. 2.13. Найуспішніші ОТГ області, за більшістю показників, станом на 2019 рік.

Джерело: складено автором.

Це фінансові показники, зміни у сфері освіти (відкриття опорних шкіл, освітніх округів), показники системи охорони здоров'я (ремонт медичних закладів, відкриття амбулаторій, центрів первинної медичної допомоги), у сфері надання адміністративних послуг (відкриття ЦНАП, їх філій), у сфері молодіжної політики (відкриття молодіжних центрів, центрів дозвілля), удосконалення інфраструктури (інженерно-технічної, транспортної), реалізація різних проектів. Найуспішнішу серед усіх, визнано Слобожанську ОТГ.

Також нами було проаналізовано стратегічні плани окремих територіальних громад, які представлено на їх офіційних сайтах. Це громади: Апостолівська, Слобожанська, Богданівська, Межівська, Верхівцевська, Новоолександрівська, Покровська, Софіївська та інші. Причому, до уваги бралися громади з різними можливостями та спроможністю, як міські так і сільські, селищні.

Тож, до загальних проблем соціально-економічного характеру, більшості територіальних громад слід віднести:

- загальний низький рівень якості життя значної кількості населення громади;
- відтік трудових ресурсів;
- дефіцит робочих місць, особливо це стосується сільських і селищних громад;
- недостатній рівень громадської безпеки;
- зниження загального рівня культури та духовності населення;
- недостатньо розвинута соціально-культурна інфраструктура.

Варто також виокремити, житлово-комунальні проблеми: зношеність мережі водопостачання та водовідведення, відсутність системи водопостачання та водовідведення, слабкий розвиток інженерно-транспортної інфраструктури.

Потрібно також наголосити на проблемах таких важливих сегментів розвитку територіальних громад як, освіта, система охорони здоров'я, соціальна сфера.

Потребують і переоснащення, відповідно до сучасних вимог суспільства і системи освіти, більшість шкіл територіальних громад.

Є необхідність у відкритті медичних закладів, їх технічному оснащенні, придбанні сучасного медичного обладнання.

Удосконалення потребує соціальна сфера, реконструкції потребують стаціонарні заклади, реабілітаційні центри.

Усі ці, та інші проблеми, потребують глибокого вивчення та аналізу. Ми зупинилися лише на найбільш важливих, та очевидних, притаманних для більшості громад.

Тож виходячи з цього, та посиляючись на рекомендації надані в рамках міжнародних проектів та програм, що залучені до реформи, стратегіями розвитку громад, уважаємо такі.

Покращення добробуту населення, створення належних умов життєдіяльності, розвиток економіки громад.

Щодо першого напрямку, покращення добробуту населення необхідно.

Здійснити будівництво і відновлення інфраструктури: житлово-комунальної, інженерно-технологічної, транспортної.

Провести реформу житлово-комунального господарства.

Забезпечити сучасну якісну медицину, доступність до якісної освіти.

Забезпечити соціальну допомогу, реабілітацію, верствам населення, які її потребують

Розширити і вдосконалити соціально-культурну інфраструктуру: збільшити кількість культурних організацій, молодіжних центрів, центрів дозвілля.

Розвивати сферу фізичної культури і спорту.

Підвищити рівень атрактивної привабливості громад, розвиток зеленого туризму, музейної сфери.

Створити безпечні умови проживання, забезпечити правопорядок.

Покращити рівень якості та доступності адміністративних послуг для населення, розширити спектр послуг.

Створити соціально-активне громадське середовище, створити умови активної співпраці мешканців громади і органів управління.

Щодо економічного розвитку громад необхідно.

Створити умови розвитку пріоритетних напрямків економіки.

Залучати інвестицій у розвиток громад.

Створити сприятливі умови для розвитку бізнесу, агробізнесу.

Розробити програми економічного розвитку перспективних галузей народного господарства.

Обрані стратегії розвитку, сприятимуть до підвищення спроможності громад, підвищать рівень і якість життя в громадах.

Висновки до розділу 2.

Проведений суспільно-географічний аналіз розвитку об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області, дає підстави зробити наступні висновки.

Дніпропетровська область має гарні перспективи розвитку в умовах децентралізації. Вона входить в число лідерів серед областей України по результатам реформи. В загальному рейтингу, область займає третє місце по кількості утворених ОТГ, друге місце по чисельності населення, що проживає в громадах, і друге місце за площею громад.

За результатами першого етапу реформи в Дніпропетровській області було утворено 71 об'єднану територіальну громаду із 86 запланованих, у 68 ОТГ, відбулися вибори. Більшість громад, було утворено рішенням ЦВК, лише частина була утворена добровільно.

Об'єднання розпочалося у 2015 році, відповідно до Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад», і відбувалося нерівномірно.

Найінтенсивніше цей процес відбувався у 2017 році – було утворено 22 ОТГ. Кількість рад, що об'єдналися 230, – це 66,1%.

Відповідно до другого етапу реформи було затверджено новий Адміністративно-територіальний устрій України, затвердженого перспективний план утворення територіальних громад відповідно до якого, після виборів 25 жовтня 2020 року, вся територія області буде покрита ОТГ. Це 86 спроможних ОТГ, 44 – високоспроможних, 42 середньоспроможних.

Новоутворені громади мають не рівні можливості до подальшого розвитку.

Було здійснено порівняльну характеристику ОТГ (за площею, чисельністю населення, типом адміністративного центру, за кількістю громад, що увійшли до складу, за фінансовими показниками).

Визначено, існує суттєва розбіжність у чисельності населення і у площі громад, між найбільшими і найменшими ОТГ. Існує розбіжність між кількістю рад, що увійшли громади від 21 ради у великих містах до 14 рад. Це порушує загальний принцип поділу території на рівноцінні структурні елементи, що ставить під сумнів, спроможність окремих громад.

Визначили співвідношення територіальних громад за типом адміністративного центру. З'ясували, що найбільше утворено сільських громад – це 60 %, 23 % – займають селищні громади, 17 – міські.

За фінансовими показниками 7 громад Дніпропетровщини увійшли у десятку найуспішніших ОТГ України, і це – Слобожанська, Карпівська, Вербківська, Першотравенська, Покровська, Троїцька, Богданівська. Близько 40 ОТГ, увійшли у сотню найуспішніших.

На основі аналізу джерел доходів, найуспішніших ОТГ, було з'ясовано, що найбільше коштів вони отримують від ПДФО (податок на доходи фізичних осіб), плату за землю, акциз на пальне, інші доходи.

Дослідили вплив географічних чинників на спроможність громад їх подальший економічний розвиток. На основі отриманих даних розробили

модель спроможної територіальної громади Дніпропетровської області, схарактеризували її компоненти.

Модель розглядали як штучно створений об'єкт у вигляді схеми, рисунка, який відображає і відтворює у спрощеному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки та інші відношення між елементами досліджуваного об'єкта. Дійшли висновку, що спроможність громади потрібно оцінювати не тільки через адміністративно-фінансові чи матеріально-технічні досягнення ай через людські відносини у середині громади та їх співпрацю і органами управління.

Було здійснено оцінку діяльності ОТГ, за ключовими індикаторами розробленими Міністерством розвитку громад та територій України.

З'ясували, що в системі органів управління ОТГ, діє інститут старост. Староста – це людина, якій громада села висловила довіру представляти інтереси громади і громадян у раді ОТГ. У громадах області, діє 131 староста.

На основі Закону про співробітництво територіальних громад, прийнятого у 2014 році, громади укладають договори про співробітництво. Було укладено 12 договорів, 3 договори у житлово-комунальному господарстві, з договори з пожежної безпеки, по 3 з охорони здоров'я, і системи освіти.

В результаті аналізу реформи децентралізації в освіті отримали такі дані.

ОТГ несуть відповідальність за розвиток якісної освіти в регіоні, здійснюють фінансування закладів освіти з місцевого бюджету, забезпечують матеріально-технічну базу, створюють освітні округи, опорні школи. В області створено 47 опорних шкіл – 33 в ОТГ.

Є позивні зрушення і у медичній сфері, реалізовано понад 15 медичних проекти, відремонтовано медичні заклади, відкрито нові амбулаторії, центри первинної медичної допомоги в таких громадах – Божедарівська, Новоолександрівська, Ляшківська.

Відбулися зрушення у системі надання адміністративних послуг завдяки створенню ЦНАП. Послуги стали якіснішими, доступнішими.

Дніпропетровська область є лідером по кількості ЦНАП – 55, 16 працює в територіальних громадах. Проте, така їх кількість, охоплює лише не багато громад, їх потрібно збільшувати.

Відбулися зміни у соціальній сфері, сфері молодіжної політики. На Дніпропетровщині за час реформи було відкрито близько 10 молодіжних центрів. Вони є найважливішими осередками громадянської освіти сучасної молоді, школи лідерства, підприємництва.

Згідно Указу Президента України, про передачу земель сільськогосподарського призначення з державної власності до комунальної власності громад – 55 ОТГ Дніпропетровської області отримали землі у комунальну власність громад.

Виходячи з отриманих результатів, з повною впевненістю можна стверджувати, що реформа триває, вона має як позитивні зрушення, суттєві досягнення так і не позбавлена недоліків і проблем. На основі аналізу яких, та враховуючи сильні та слабкі сторони новоутворених громад, нами було запропоновано стратегії їх подальшого розвитку. Вони полягають у покращенні добробуту населення, створенні належних умов життєдіяльності, розвитку економіки громад.

РОЗДІЛ 3 МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ І РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ.

3.1 Методичні рекомендації щодо вивчення проблеми децентралізації влади і розвитку об'єднаних територіальних громад в шкільному курсі географії.

Проблема вивчення реформування АТУ України, децентралізації влади, нині набуває особливого значення. Адже, у 2020 році, відбулися докорінні перетворення в адміністративному поділі України, – це має внести зміни у вивчення цього питання в шкільні курси географії. Інформація є новою, вона не відображена повною мірою у змісті освіти, у програмах, підручниках. Виникає необхідність розроблення методичних рекомендацій та практичних напрацювань, вивчення цієї проблеми в шкільному курсі географії.

З метою більш глибокого вивчення цього питання, нами було проаналізовано, базові документи вивчення географії у загальноосвітніх навчальних закладах: Методичні рекомендації про викладання географії у 2020/2021 навчальному році, Програму вивчення географії для учнів 6-9 класів «Затверджену наказом МОН від 07.06.2017 № 804», Програму вивчення географії для учнів 9-11 класів (базовий рівень) «Затверджену Міністерством освіти і науки України»(Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407), що дозволило зробити наступні висновки.

Питанню вивчення реформи децентралізації в Україні, в практиці сучасної школи, не приділено належної уваги. Окрема інформація потребує уточнення та розширення. Є необхідність в оновленні картографічного матеріалу, зокрема з питання утворення нових районів.

Так, у 8 класі, в курсі «Україна у світі: природа, населення», передбачено формування соціальної та громадської компетентності та умінь ефективно працювати над реалізацією географічних проєктів, розв'язувати

проблеми довкілля залучаючи місцеву громаду. Формується громадська відповідальність за стан довкілля, оцінюється внеску у суспільний розвиток.

Вирішення цього завдання, здійснюється при вивченні Розділу II. Географічний простір «України, а саме при вивченні» Темі 2. «Адміністративно-територіальний устрій України, його особливості». В рамках вивчення цієї теми, учні мають усвідомити сутність поняття «Адміністративно-територіальний устрій», рівні адміністративного устрою України, поняття «Адміністративна область». Особливу увагу слід звернути на зміни, які відбулися у адміністративному поділі України в результаті реформи. Варто звернути увагу, на появу нової адміністративної одиниці – територіальна громада. Формування поняття «територіальна громада», варто здійснювати на прикладі своєї області, при цьому, слід використовувати картографічний матеріал, інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), широкі можливості інтернету. На даному етапі вивчення теми, достатньо обмежитися розумінням поняття реформа і усвідомлення змін, які відбулися в результаті децентралізації. Також, досліджувану проблему, можна розглянути в Розділі V. «Природа та населення свого адміністративного регіону», Тема 1. «Географічне положення, адміністративно-територіальний устрій, історія формування і розвитку». В рамках теми, можна підготувати міні проекти «Моя громада – моє майбутнє», «Процеси децентралізації в нашій області їх наслідки», «Найуспішніші громади області їх досягнення». Окремим питанням, можна розглянути, вплив географічних чинників на спроможність територіальних громад області. Методи, які можна використовувати, написання «есе», повідомлень, рефератів.

В 10 класі, при вивченні Розділу «Україна в міжнародному просторі», Тема 1. «Україна в геополітичному вимірі», Тема 2. «Україна в системі глобальних економічних відносин, вивчаючи просторові аспекти міжнародних економічних зв'язків України з регіонами та країнами світу, участь України в процесах європейської економічної інтеграції варто звернути увагу на питання фінансування реформи децентралізації в Україні, міжнародними

організаціями та окремими країнами. При цьому варто акцентувати увагу на переліку країн, що надають фінансову підтримку Україні. Для вивчення цієї теми, можна використати ділову гру, «Саміт країн Євросоюзу та Ради Європи з питань реформи децентралізації в Україні, де учні можуть виступати з повідомленнями та їх обговоренням, щодо питань децентралізації в Україні. В рамках гри, окремі учні можуть виступати в ролі експертів, що дають оцінку результатам реформи. Також при вивченні теми, доречно використовувати, метод-кейс, «акваріум», «ажурну пилку» та інші методи. Саме такий підхід, до розгляду цього питання буде сприяти розвитку критичного мислення, уміння вирішувати комплексні завдання використовуючи географічні знання.

Найбільш сприятливим періодом для вивчення досліджуваної проблеми вважаємо, 11 клас, а саме вивчення розділу IV Суспільна географія України, Тема 1. «Українська держава». В цьому розділі, передбачено програмою вивчення теми «Реформування адміністративно-територіального поділу України». У підручнику 11 класу «Географія Автори: Т. Гільберг, І. Савчук, В. Совенко, Нова програма 11 клас, 2019 рік, подано поняття «Адміністративно-територіальний устрій», його структура, рівні. Визначено проблеми сучасного АТУ, України, розкрито необхідність його реформування. Стисло подано інформацію про реформу децентралізації, визначено поняття «децентралізація», «територіальна громада». Для домашнього опрацювання запропоновано, розгляд таких питань. Що таке територіальна громада? Обґрунтуйте доцільність їх утворення в вашому регіоні? У підручнику, Географія (рівень стандарту) : підручник. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти / С. Кобернік, Р. Коваленко, подана загальна інформація про реформу адміністративно-територіального устрою, її наслідки. При цьому, не розкриваються основні поняття цієї реформи. В підручниках інших авторів, у рамках теми, дуже стисло подається інформацію про децентралізацію в Україні. При підготовці до занять, необхідно звернути увагу на етапи реформи, основні кількісні і якісні зміни, які відбулися, наслідки реформи для України і для нашої області.

Саме в шкільні роки, дитина формується як соціальна особа, формується її світогляд та загальний розвиток. А тому саме в цей період набуваються основні знання, уміння та навички, що є основою становлення учня як цілісної особистості, її виховання та визначають саме майбутню громадську діяльність вже в дорослому віці.

Методологічно правильним буде формування мотивів учнів до саморозвитку за рахунок утворення особистісних зв'язків на рівноправному рівні між учителем та учнями, саме в такому випадку учень зможе вільно висловлювати свої думки, активно пропонувати свої ідеї та приймати участь в обговоренні важливих для вивчення питань. Це спонукатиме його до активності та виховує як сильну, вольову особистість.

З метою більш глибокого розуміння проблеми та усвідомлення сутності реформи, її наслідків, задля розвитку у учнів, географічного мислення, здатності орієнтації у проблемах територіальної організації суспільства, його взаємодії з природою, навичок грамотного вирішення побутових та професійно орієнтованих завдань, вважаємо доречним буде, використання таких методів і форм роботи: виконання дослідницьких проектів, проведення уроків у вигляді лекцій, конференцій, дискусій, тренінгу тощо. Для кращого сприйняття матеріалу, варто використовувати, картографічний матеріал, статистичні дані, графіки, таблиці.

Такий спосіб активізує учнів, дає змогу краще та легше засвоювати інформацію та активно її використовувати в майбутньому житті.

3.2 Методичні розробки уроків з теми «Реформування адміністративно-територіального устрою України, розвитку об'єднаних територіальних громад» в шкільному курсі «Географічний простір Землі».

Нами було з'ясовано, що найкращі можливості у вивченні теми «Децентралізація влади і розвиток об'єднаних територіальних громад, має шкільний курс «Географічний простір Землі», 11 клас, а саме вивчення розділу

IV Суспільна географія України, Тема 1. «Українська держава». Відповідно до цього, нами було розроблено конспекти уроків, до вивчення цієї теми. Основне завдання уроків полягало у формуванні у учнів понять «децентралізація», «територіальна громада», «реформа адміністративно-територіального устрою України», усвідомлення сутності реформи її наслідків. Задля поглибленого вивчення теми та формування практико-орієнтованих знань, розвитку умінь дослідницької діяльності, нами було використано метод проєктів. Також були використанні прийоми роботи з підручниками, картами, складання таблиць, аналіз схеми, прийом «Згадай про...», «складання ланцюгів».

Урок 1

Тема: Реформування адміністративно-територіального устрою України».

Мета: розширити знання учнів про адміністративно-територіальний устрій своєї країни, проаналізувати його; розкрити та виокремити основні чинники впливу на розвиток окремих територіальних одиниць; проаналізувати основні тенденції створення об'єднаних територіальних громад, виокремити їх роль в розвитку нашої країни; виявити закономірності їх розвитку і структуру; зрозуміти роль децентралізації у економіці та розвитку України; розвивати та поглиблювати вміння роботи з картами, діаграмами та статистичними даними.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Привітання, перевірка відсутніх тощо.

II. Актуалізація опорних знань.

Прийом «Згадай про...»

1. Загадайте, що таке адміністративно-територіальний устрій?
2. Назвіть основні адміністративно-територіальні одиниці АТУ України.

3. Згадайте скільки областей в нашій країні та покажіть їх на карті?

4. Згадайте чи мала місце в вашому житті інформація, що стосується нашої теми? Якщо ні, то ви можете зараз вдало застосувати, всі знання з неї, що вам відомі.

III. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Ми з вами почали розділ Суспільної географії України, на цьому етапі ми вивчаємо країну як цілісний компонент в якому поєднуються населення, господарство та природа. Вивчення цих компонентів є важливим, важливе значення мають процеси, що відбуваються в нашій країні. Нами сьогодні буде розглянуто досить важливу тему адміністративно територіального устрою, децентралізації та територіальних громад, обізнаність щодо яких активно впливають на нашу з вами значимість в суспільному, політичному, природному та суспільному житті країни.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель: давайте почнемо з вами з того, що розглянемо питання адміністративно- територіального поділу. (робота з презентацією).

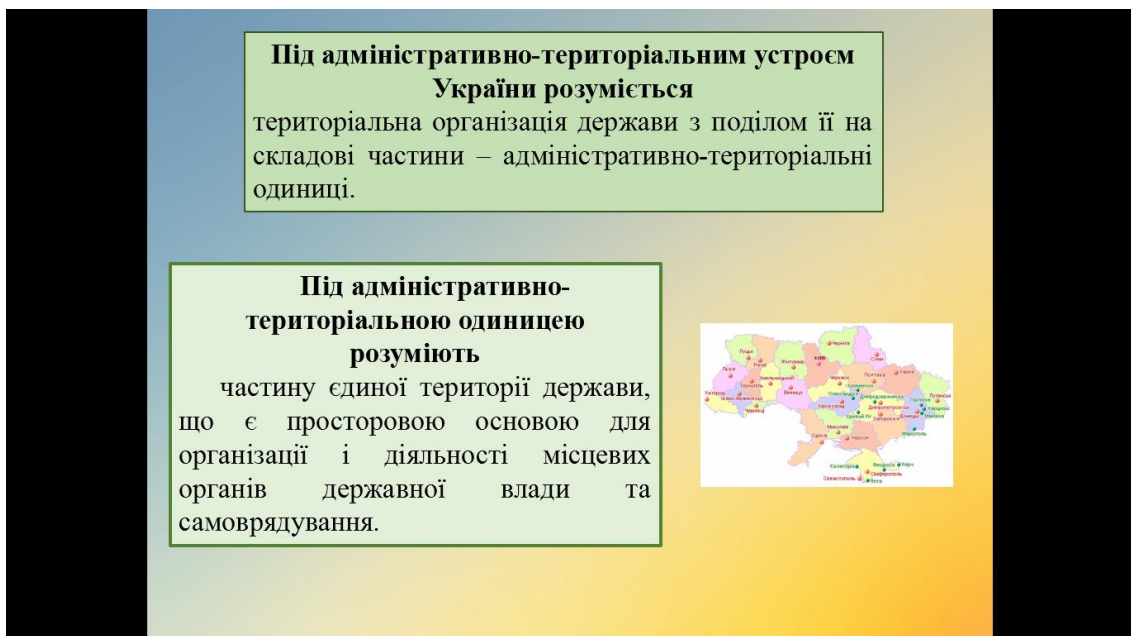

Рис.2.14. Поняття АТУ України.

Наша країна отримала існуючий територіальний устрій ще в роки отримання своєї незалежності. Як ми вже повторювали на початку уроку, виділялося 24 області, АРК, які в свою чергу поділялися на міста обласного

підпорядкування, сільськогосподарські райони (села, смт, районні центри), та міста, що мають спеціальний статус.

Користуючись підручником проаналізуйте схему, «Адміністративно-територіальний устрій України». Охарактеризуйте його рівні.

В Україні з 2015 року триває реформа децентралізації що полягає в наданні більших повноважень органам місцевого самоврядування і зміні адміністративно-територіального поділу України. В результаті реформи було утворено, нові адміністративно-територіальні одиниці, об'єднані територіальні громади. Вони утворюються внаслідок добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст.

У 2020 році, в результаті реформи, відбулися зміни Адміністративно-територіального поділу України. Що вам відомо про ці зміни?

Завдання 1. Давайте ширше розглянемо зміни, які відбулися у кількості адміністративних одиниць завдяки територіальному устрою та запишемо їх до зошитів у вигляді ланцюгів.

Наприклад: поселення (міста, села, смт):

до 2020 - 29710 тис. $\longrightarrow$ 2020 - 29710 тис.

(Кількість залишилась не змінною)

Територіальні громади:

до 2020 - 11694 тис. $\longrightarrow$ 2020 - 1469 тис.

(Їх кількість істотно зменшилась, майже в 10 разів)

Райони:

до 2020 - 490 одиниць $\longrightarrow$ 2020 - 136 од.

(При цьому учні мають вільну змогу користуватися Інтернет джерелами)

Вчитель: основною метою реформи є формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки найкращих умов для функціонування територіальних громад та населення в цілому. Важливим елементом є те, що все відбувається на загальнодержавному законному рівні, отже створено багато законів та

концепцій щодо адміністративно територіального устрою, давайте проаналізуємо деякі з них:

Завдання 1. За допомогою Інтернет джерел проаналізуйте та заповняйте таблицю «основні закони та концепції децентралізації в Україні»

Таблиця 2.2.

Назва закону/концепції	Дата впровадження	Зміст закону/концепції
------------------------	-------------------	------------------------

Вчитель: Тож, як бачимо для проведення реформи в державі було створено потужну законодавчу базу, регулює процеси децентралізації

Завдання 2. Давайте з вами поглянемо на презентацію та проаналізуємо дані, які там представлені, та коротко напишемо основні зміни, які відбулись в наслідок децентралізації.

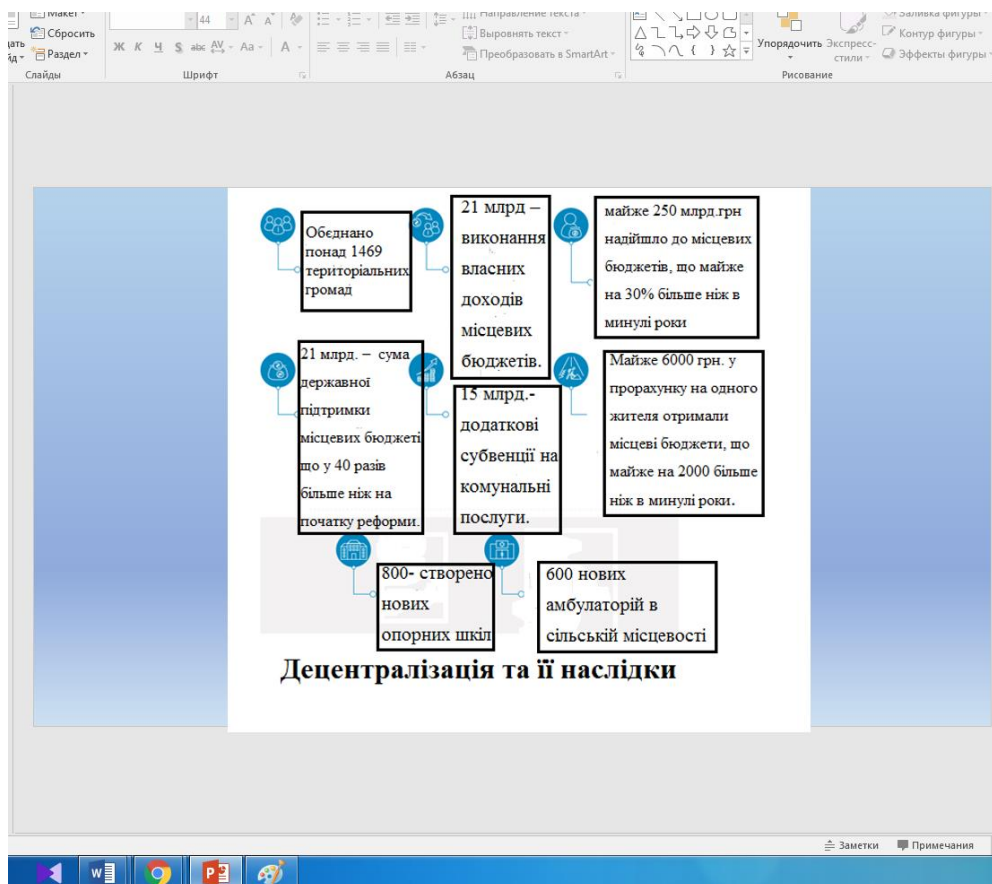

Рис. 2.15. Децентралізація, її наслідки.

(Учні записують аналіз, як наслідки)

1. Об'єднано в ТГ близько 76% населення;
2. Збільшення надходжень до державного бюджету;

3. Збільшення місцевих бюджетів;

4. Збільшення загальнодержавної підтримки на місцевий та регіональний розвиток;

5. Створено опорні школи та їх філії;

6. Побудовано понад 1000 нових амбулаторій в сільській місцевості та оснащено їх автомобілями швидкої допомоги.

Вчитель: на сьогоднішній день найбільш вдалим політичним устроєм є саме демократія, що дає змогу людям контролювати владу та впливати на політику країни загалом. Що стосується влади на території нашої країни, то вона залишалась централізованою, через це рівень життя в різних регіонах був різний, тому виникла нагальна потреба в децентралізації, головними негативними наслідками централізованої влади в Україні є:

Завдання 3. Порівняйте наслідки централізованої влади і децентралізації, зробіть відповідні висновки.

1. Істотна залежність території від центру;

2. Низький рівень інвестиційної привабливості території;

3. Інфраструктурно, фінансово та кадрово слабкі громади;

4. Занепад сільської місцевості;

5. Ускладнення демографічної ситуації за рахунок не стабільної ситуації в країні;

6. Низька якість безкоштовних послуг, що надаються населенню;

7. Високий рівень корупції та не спроможність її контролювання;

8. Низький рівень якості управління територіями.

Вчитель: так реформа децентралізації передбачає саме добровільне об'єднання та укрупнення територіальних громад. Також, як наслідок відбувається створення місцевого ефективного самоврядування та забезпечення ним економічного та політичного розвитку, що в свою чергу позитивно впливає на суспільство. Отримуються нові можливості для розвитку кожної з утвореної території.

Завдання 4. Проаналізуйте карту України, зробіть висновок за допомогою Інтернет джерел, що вже змінилось завдяки реформі та які зміни очікуються?

(Учні роблять це за посиланням: <https://gromada.info/region> або якщо в класі присутнє обладнання, то карта відкривається на екрані)

Отже: Сьогодні на уроці ми з вами дізнались більше про адміністративно-територіальний устрій нашої країни, децентралізацію, проаналізували її результати.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Яка наймасштабнішою реформа зараз відбувається в Україна?
2. Які зміни відбулися у адміністративно-територіальному поділі України в результаті реформи.
3. Спрогнозуйте, які наслідки може мати ця реформа?
4. Що таке об'єднана територіальна громада? Обґрунтуйте доцільність їх утворення у вашому регіоні?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до захисту проектів.

Урок 2.

Тема: Децентралізація влади та розвиток об'єднаних територіальних громад України та Дніпропетровської області.

Мета: розширити та поглибити знання учнів про реформу децентралізації в Україні та регіонах; усвідомити роль децентралізації у економіці України; розвивати та поглиблювати вміння роботи з картами, діаграмами та статистичними даними.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Форма проведення уроку: захист проектів

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання, підготовка до основних етапів уроку, налаштування необхідного обладнання тощо.

II. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Вступне слово вчителя: Вивчати свою країну є дуже важливим для кожного з нас, оскільки це є невід'ємною частиною становлення себе як особистості, яка є громадсько активною, має власну думку щодо процесів, які відбуваються в нашій країні та активно впливає на них. Саме сьогодні відбувається зміна розвитку в Україні яка буде впливати на наше з вами майбутнє життя. Ми стаємо свідками формування нового більш розважливого напрямку розвитку нашої країни. Тому я хочу щоб кожен з нас був обізнаний та мав змогу орієнтуватися у новітніх програмах розвитку, що набули підтримки у різних частинах світу, Адже ця реформа має підтримку з таких країн світу як США, Канада, країни ради Європи та Європейського союзу.

Вчитель: сьогодні на уроці ми з вами узагальнено та поглибимо отримані знання з теми, та представимо результати вашої роботи над проектами.

Учні попередньо отримали завдання, підготувати проекти на задані теми. Задля цього, вони були поділені на групи по п'ять чоловік. Кожна група працювала над завданням під керівництвом вчителя 2 тижні. Цьому передував підготовчий етап, що передбачав ознайомлення з вимогами до проекту, розроблення плану роботи, підбір літератури, збір інформації, опрацювання статистичних даних, розроблення графіків, розроблення питань анкетного опитування тощо). Далі, інформація узагальнювалася, оформлювалася вигляді дослідницького проекту, та презентації. Готувалися виступи захисту проекту.

Обов'язковою вимогою до проекту було, наявність власних напрацювань: опрацьовані результати опитування жителів громади, побудова власної моделі спроможної громади, створення рейтингу найуспішніших громад України, області, району за визначеними критеріями.

Учні, які не задіяні в проектній роботі, виступають експертами, готують запитання.

Учням було запропоновано наступні теми проектів:

1. «Моя громада сьогодні та завтра»;
2. «Стратегії розвитку територіальної громади (на прикладі однієї з громад Криворізького району)»;
3. «Реформа децентралізації як рушійна сила розвитку окремих регіонів країни, на прикладі Дніпропетровської області»;
4. «Реформа децентралізації в сфері молодіжної політики Дніпропетровської області, її наслідки».

Етапи захисту проектів.

1. Представлення учасників проекту.
2. Представлення експертів міжнародних організацій.
3. Виступи учнів.
4. Обговорення, відповіді на запитання.
5. Виступи експертів.
6. Підведення підсумків.

Для захисту проекту учням дається 10 хвилин, 3 хвилини на обговорення і відповіді на поставленні запитання.

Оцінювання проекту.

Проект буде оцінюватись наступним чином:

Загальна кількість балів проекту 60.

За кожен елемент проекту, учні мають змогу отримати таку кількість балів:

1. Паспорт проекту (5 балів).
2. Проект (20 балів).
3. Захист проекту, рівень володіння матеріалом (15 балів).
4. Логічність, послідовність виступу (5 балів).
5. Самостійність отриманих результатів (5 балів).
6. Презентація, спец ефекти, візуалізація матеріалу (15 балів).

Вимоги до проекту:

1. Розроблення паспорту проекту;
2. Проект;

3. Презентація;

Паспорт проекту має виглядати наступним чином:

Паспорт проектної роботи

1. Назва проекту.
2. Керівник проекту.
3. Предмет в рамках якого проводиться робота.
4. Навчальні дисципліни близькі до теми проекту.
5. Склад проектної групи.
6. Тип проекту.
7. Тривалість проекту.
8. Мета та завдання проекту (проблемні завдання, які учні мають розв'язати).
9. Опис проекту.
10. Етапи роботи над проектом.

Таблиця 2.3.

Паспорт проектної роботи

«Реформа децентралізації як рушійна сила розвитку окремих регіонів країни на прикладі Дніпропетровської області»

Етапи		Зміст проекту
1	Назва проекту	«Реформа децентралізації як рушійна сила розвитку окремих регіонів країни.»;
2	Керівник проекту	Учитель географії
3	Предмет в рамках якого проводиться робота	Географія
4	Навчальні дисципліни, близькі до теми проекту	Економіка, правознавство, історія України.
5	Склад проектної групи	4-5 осіб
6	Тип проекту	Інформаційно-дослідницький
7	Тривалість проекту	2 тижні
8	Мета і завдання проекту	Мета: дослідити реформу децентралізації в Україні, виокремити її наслідки в окремих регіонах. Зібрати інформацію щодо змін які відбулися в наслідок цієї реформи. Ознайомити

		<p>учасників загального захисту проектів з отриманою інформацією.</p> <p>Завдання:</p> <p>1) На основі інтернет джерел та інших ресурсів інформації дослідити стан окремих регіонів країни до реформи та після її ведення;</p> <p>2) Дати оцінку змінам, які відбулися в наслідок децентралізації, виокремити особливості змін в бюджеті, освіті та медицині;</p> <p>3) визначити проблеми та перспективи розвитку окремих регіонів в наслідок децентралізації;</p> <p>4) розробити прогноз розвитку окремого регіону з урахуванням всіх норм реформи, а також виокремити важливі ланки, що є рушійною силою розвитку окремих громад, що утворилися в наслідок децентралізації.</p>
9	Опис проекту	<p>Основні питання, що потребують вирішення;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Децентралізація та її характеристика. 2. Оцінка змін, що відбулись в наслідок реформи. 3. Особливості розвитку Дніпропетровської області в умовах децентралізації. 4. Проблеми та перспективи розвитку свого регіону під дією децентралізації. 5. Оцінка окремих ресурсів та рушійних сил необхідних для розвитку територіальної громади.
10	Очікуваний продукт проекту	«Проект-презентація, що містить інформацію, аналіз позитивних змін в громадах Дніпропетровської області як фактор розвитку регіону».

Вчитель: Вами була здійснена ґрунтовна робота над проектами, яка була проведена на досить високому рівні, захист їх відповідав нормам завдань які ви отримували. Загалом тема територіальних громад, децентралізації та територіального устрою є досить актуальною, тому порада на майбутнє буде слідувати за змінами в цій структурі країни та у майбутньому активно приймати участь у житті суспільства.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Прийом «Рефлексія, закінчіть речення»

- Сьогодні на уроці я дізнався...?
- Найбільш цікавою інформацією для мене виявилась...?
- Найменш зрозумілим для мене залишається...?
- На мою думку важливим позитивом в утворенні територіальних громад є...?
- Ризиками і загрозами розвитку територіальних громад є...?
- Подальший вплив децентралізації буде таким, що...?
- Я можу запропонувати таке питання на обговорення, як...?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

Підготуватися до самостійної роботи з теми Українська держава.

Висновки до розділу 3.

У розділі наголошується на необхідності і актуальності розроблення методичних рекомендацій щодо вивчення теми «Децентралізація влади і утворення об'єднаних територіальних громад у шкільному курсі географії. Ця необхідність зумовлена, процесами, що відбуваються в Україні у зв'язку з реформою децентралізації.

Нами було проаналізовано базові документи, що регламентують вивчення географії в загальноосвітніх навчальних закладах.

З'ясовано, можливості вивчення цієї теми в шкільних курсах географії, запропоновано методичні поради щодо використання окремих методів, прийомів та форм роботи при вивченні означеної теми, для її кращого сприйняття та засвоєння.

Можливості вивчення цієї теми мають шкільні курси географії: «Україна у світі: природа, населення» 8 клас, географія «Україна і світове господарство», 9 клас, «Географія країни та регіони», «Географічний простір Землі», 11 клас.

Найкращі можливості для вивчення цієї теми має шкільний курс географії «Географічний простір Землі», 11 клас. Саме він спрямований на

розвиток громадянських якостей учнів, патріотизму, спонукає учнів до саморозвитку.

Задля підвищення знань учнів з цієї теми, нами були розроблені методичні розробки уроків з тем: «Реформування адміністративно-територіального устрою України», «Децентралізація влади розвиток об'єднаних територіальних громад в Україні та Дніпропетровській області». Уроки передбачали вивчення основних понять теми, розвиток дослідницьких умінь, практико-орієнтованих знань. В рамках уроків було використано метод проектів, робота з таблицями, робота з підручником, робота з картами, робота з презентаціями, аналіз, порівняння окремих об'єктів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області з позиції суспільно-географічного аспекту, надає підстави зробити наступні висновки.

На сьогоднішній день, особливої актуальності набуває проблема реформування АТУ України, утворення об'єднаних територіальних громад.

Означена проблема є комплексною, багатограною, нею займаються науковці різних галузей знань: економіки, права, географії, представники органів управління, експерти аналітичних центрів.

Не достатньо приділено уваги даній проблемі з позиції суспільно-географічних досліджень.

У результаті виконання мети та завдань дослідження, нами було отримано такі результати.

Розглянуто сутність поняття «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада», з'ясовано підходи до їх визначення.

Виокремлено і обґрунтовано сутнісні ознаки територіальної громади: спільність людей (соціальний субстрат); спільна територія існування; єдиний адміністративний центр; спільні інтереси у вирішенні питань життєдіяльності; соціально-психологічна ідентифікація з громадою; зв'язок системного характеру; спільна комунальна власність.

Було з'ясовано та проаналізовано, концептуальні засади децентралізації та утворення об'єднаних територіальних громад. Визначено, що в основу реформи децентралізації було покладено Європейську хартію, місцевого самоврядування та досвід світової спільноти у питаннях суспільних відносин.

На основі узагальнення наукової літератури та нормативних документів, визначено поняття «спроможна територіальна громада», визначено критерії її оцінки.

Узагальнено досвід утворення та функціонування об'єднаних територіальних громад в Україні. З'ясовано, що в Україні, за 2015-2019 роки,

створено 982 громади, в яких проживає 11 млн. осіб – це результати першого етапу децентралізації.

Було визначено, що реформа децентралізації має як позитивні наслідки, так і проблеми.

До основних проблем, що гальмували процес утворення об'єднаних територіальних громад ми віднесли наступні:

нерівномірний соціально-економічний розвиток громад;

не бажання більшості голів селищних, сільських і міських рад до об'єднання;

не довіра громадян, до будь яких реформ.

Попри це, слід відзначити, що реформа триває, розпочався її другий етап, який планується завершити у 2021 році, прийняттям низки законів та внесенні необхідних змін, до Конституції України.

Складність та багатогранність проблеми, зумовила необхідність обґрунтування методики та методології дослідження, яка включала перелік підходів та методів дослідження, що були використанні в роботі. Також розглянуто джерельну та законодавчу базу дослідження.

Відповідно до завдань дослідження, було проаналізовано об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області, здійснено їх порівняльну характеристику, результати унаочнено і представлено у вигляді графіків таблиць, карт.

Отримані результати дослідження дають підстави стверджувати, про наявний дисбаланс між площами територіальних громад та чисельністю їх населення. Це може негативно відобразитися на їх подальшому існуванні та розвитку.

Було визначено географічні чинники, які визначають спроможність територіальних громад, їх подальший розвиток. На основі отриманих даних було розроблено модель спроможної територіальної громади.

Далі було здійснено оцінку ОТГ Дніпропетровської області, за індикаторами визначеними Міністерством розвитку громад і територій

України. В роботі проаналізовано досягнення у сфері освіти, системи охорони здоров'я, у системі надання адміністративних послуг, у соціальній сфері, у сфері молодіжної політики, у питаннях земельної власності. На основі отриманих даних, було визначено рейтинг найуспішніших об'єднаних територіальних громад Дніпропетровщини. Результати відображено на карті. До найуспішніших громад Дніпропетровської області, за більшістю показників, станом на 2019 рік, ми є: Слобожанська, Карпівська, Вербківська, Покровська, Троїцька, Богданівська, Новоолександрівська, Томаківська, Васильківська, Гречанопадівська, Апостолівська, Царичанська, Межівська, Солонянська, Божедарівська ОТГ.

За результатами дослідження було, запропоновано загальні стратегії розвитку об'єднаних територіальних громад, проаналізовано ризики та загрози їх подальшого існування.

Відповідно до поставлених завдань дослідження, було розроблено методичні рекомендації та методичні розробки, вивчення означеної теми в шкільному курсі географії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні / За ред.: В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. Київ.: Атіка, 2007 864 с.
2. Асоціація об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/>
3. Баймуратов М. О. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / М. О. Баймуратов // Муніципальне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальций та ін. ; за ред. М. О. Баймуратова. – 2-ге вид., доп. – Київ : Правова єдність, 2009. – С. 247–318.
4. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки [Електронний ресурс] // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 2 (12). – С. 51–57. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf
5. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія / О. В. Батанов; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К.: – 2001. – 260 с.
6. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління соціальним розвитком територіальних громад: монографія / О. Ю. Бобровська, І. В. Шумік. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2014. – 232 с.
7. Бодрова І. І. Концептуальні підходи до визначення поняття територіальна громада / І. І. Бодрова // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. – Х., 2004. – Вип. 7. – С. 62-73.
8. Бориславська О. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України /О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко. – Київ: ТОВ «Софія», 2012. –128 с.
9. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI (зі змінами, прийнятими Законом України від 10 лютого 2015 р. № 156-VIII) / Верховна Рада України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/go/2456-17](https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17).

10. Васильєва О. І. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад /О. І. Васильєва, Н. В. Васильєва: Інвестиції: практика та досвід. 2018. №8. С. 74–78.
11. Гураль П. Реформи місцевого самоврядування в Україні та Республіці Польща // Repozytorium Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. 2016. URL:<https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/3806/Reform%20of%20self%20goverd%20Poland.pdf?sequence=1&isAllowed>.
12. Децентралізація для всіх: від загальної інформації до конкретних порад / Анатолій Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 52 с.
13. Дніпропетровська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://adm.dp.gov.ua/team>
14. Досвід об'єднання територіальних громад на Сході України: економіко-правові аспекти: колективна монографія / За наук. ред. В.А. Устименка та І. В. Заблудської. НАН України. Інститут економіко-правових досліджень. – К.: ТОВ «ВІСТКА», 2018. – 210 с.
15. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
16. Енциклопедія державного управління : у 8т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В.Ковбасюк (голова) та ін. – Т. 5: Територіальне управління / наук. ред. кол.: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін.; за ред. О. Ю.Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. – Харків : Магістр, 2011. – 408 с.
17. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1995 р. // Офіційний вісник України. –2015. – № 24/№ 39. С. 718.
18. Єрошенко К. М. Інформаційно-просвітницька діяльність громадських радників у контексті процесів децентралізації в Україні / К. М. Єрошенко, Т. В. Семигіна // Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та

громадськості: Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 08 грудня 2017 р.). Київ: «Підприємство ВІ.ЕН.ЕЙ», 2017. С. 139-142.

19. Ільченко Н. В. Комплексний підхід до забезпечення сталого розвитку територіальної громади / Н. В. Ільченко // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення, Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. – С. 135–137.

20. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно- правовий аналіз, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/65491-3-radyanskiy-perod-rozvitku-mstsevogosamovryaduvannya-uroki-dlya-suchasno-ukrani.html>

21. Кириченко Ю. М. Територіальна громада як базовий елемент системи місцевого самоврядування України: теоретичне визначення / Ю. М. Кириченко // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 451–457. 9.

22. Коваленко А. А. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: питання теорії та практики / А. А. Коваленко. – К.: Довіра, 1997. – 181 с.

23. Ковальчук Ю. М. Щодо поняття об'єднаної територіальної громади як елемента правового регулювання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2017. № 29. Т. 1. С. 87–90.

24. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

25. Корнієнко М. І. Концептуальні основи місцевого самоврядування України // Місцеве та регіональне самоврядування України. – К.: Видання Фонду сприяння становленню і розвитку місцевого і регіонального самоврядування України, 1992. – С. 16-21.

26. Кравченко В. Місцеві фінанси України /В. Кравченко: Навчальний посібник. – К.: Знання, 1999. – 487 с.

27. Куценко Т. Ф. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. Економіка та держава / Т. Куценко, Є. Дударенко 2017. – № 3. – С. 19–23.
28. Лазор О. Д. Еволюція сутності територіальної громади: аксіологічний вимір / О. Д. Лазор // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 3. – С. 179–187.
29. Наврузов Ю. В. Системне визначення поняття категорії «громада» / Ю. В. Наврузов // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. УАДУ (Львівський філіал) / За заг. ред. А. О. Чемериса. – Львів: ЛФ УАДУ; Кальварія, 2000. – Вип. 4. – С. 223-224.
30. Орзіх М. П. Самоврядні території в системі державного устрою України / М. П. Орзіх // Місцеве та регіональне самоврядування України. – Київ, 1993. – Вип. 1–2. – С. 61.
31. Офіційний веб-портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67986
32. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
33. Офіційний сайт порталу Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/>.
34. Переверзева А. В. Критеріальні ознаки формування об'єднаних територіальних громад: національні особливості та зарубіжний досвід. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2018. Вип. 22. С. 217–220.
35. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. П. Кириленко та ін.; Асоціація міст України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
36. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

37. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19>.

38. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 / Кабінет Міністрів України. URL: [http:// zakon0.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/paran10#n10](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/paran10#n10).

39. Про об'єднання громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/gromadas>

40. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508 VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 138. С. 10–11.

41. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

42. Реформа децентралізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi>

43. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.04.2018 р. №201-р «Про затвердження розподілу обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у 2018 році».

44. Руда Н. І. Територіальна громада – суб'єкт конституційно-правових відносин: теоретичний та історичний аспекти / Н. І. Руда // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Вип. 12. – К., 2001. – С. 232-243.

45. Саєнко П. О. Теоретичні засади формування стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади. Економіка та суспільство: електронне наукове фахове видання / Мукачівський державний університет. 2016. Вип. 7. С. 594–598.

46. Саханенко С. Є. Політичне управління містом в умовах самоврядування. Одеса: Вид-во ОФ УАДУ, 2001. 380.

47. Словники української мови онлайн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: [https:// uk.worldwidedictionary.org/](https://uk.worldwidedictionary.org/).

48. Спасів Н. Я. Об'єднана територіальна громада як новітній суб'єкт місцевого самоврядування /Н.Я. Спасів: науковий вісник Херсонського державного університету Випуск 33. – 2019. – с .209-211.

49. Сушинський О. І. Спроможна громада: концепція засад гарантій // Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: II Всеукр. наук.-практ. конф. (АПСВТ, 6 грудня 2018 р.). Київ: ТОВ «Підприємство ВІ.ЕН.ЕЙ», 2018. С. 42-47.

50. Тимечко І. Узагальнення підходів щодо сутності територіальної громади України. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2017. Вип. 1. С. 164–170.

51. Турчинов І. Проблеми визначення правового статусу територіальних громад в Україні [Електронний ресурс] /І. Турчинов. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/2/12.pdf> 6.

52. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Серьогін та ін.; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2016. – 276 с.

53. Успішна територіальна громада: будуємо разом / Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Чубаров Е. – Харків: Видавничий будинок Фактор, 2018. – 128 с

54. Фащевський М. І. Концептуальні засади формування та функціонування об'єднаних територіальних громад / М. І Фащевський, І.В. Білоконь: Матеріали науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми регіоналістики: минуле, сучасне, майбутнє», КНЕУ, березень 2017 р., Київ.: Педагогічна думка, 2017. – С 191-198.

55. Чепель О. Д. Децентралізаційні процеси в Україні та Латвії: порівняльне дослідження // Право і суспільство. 2017. № 1(2). С. 52-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_1%282%29.

56. Чернеженко О. М. Місцеве самоврядування в Україні та державах-учасницях ЄС: конституційне регулювання й організаційні моделі. Київ: Ліра-К, 2018. 380 с.

57. Шахматова Т. Застосування принципів субсидіарності та пропорційності у процесі реформування місцевих органів влади в Україні // Право України. 2009. № 10. С. 125-131.

58. Шумляєва І. Д. Становлення та розвиток інституту територіальної громади в Україні: організаційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.04 / І. Д. Шумляєва; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Дніпропетровськ, 2010. – 20 с.

59. Jonassen C. T. Community Typology – Community Structure and Analysis [Text] / C. T. Jonassen. – N.-Y.: [s. n.], 1959.

60. Hillery G. A. Definitions of community: areas of agreement. Rural Sociology, vol. 20, pp. 111-123, 1955.

61. Shaffer R. Community Economics. Economic Structure and Change in Smaller Communities. Iowa, Iowa State University Press // Ames, 1989. – P.

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області за роками утворення.

Територіальні громади утворенні у 2015 році		
Територіальна громада		Дата утворення, постанова
1	Апостолівська міська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
2	Богданівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
3	Вакулівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
5	Вербківська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
6	Грушівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
7	Зеленодольська міська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
8	Могилівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
9	Нивотрудівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
10	Новоолександрівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
11	Новопокровська селищна об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
12	Святовасилівська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
13	Слобожанська селищна об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
14	Солонянська селищна об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
15	Сурсько-Литовська сільська об'єднана територіальна громада	25 жовтня 2015 року (Постанова ЦВК)
Територіальні громади утворенні у 2016 році		
1	Аулівська селищна об'єднана територіальна громада	11 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
2	Божедарівська селищна об'єднана територіальна громада	11 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
3	Варварівська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
4	Васильківська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
5	Великомихайлівська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)

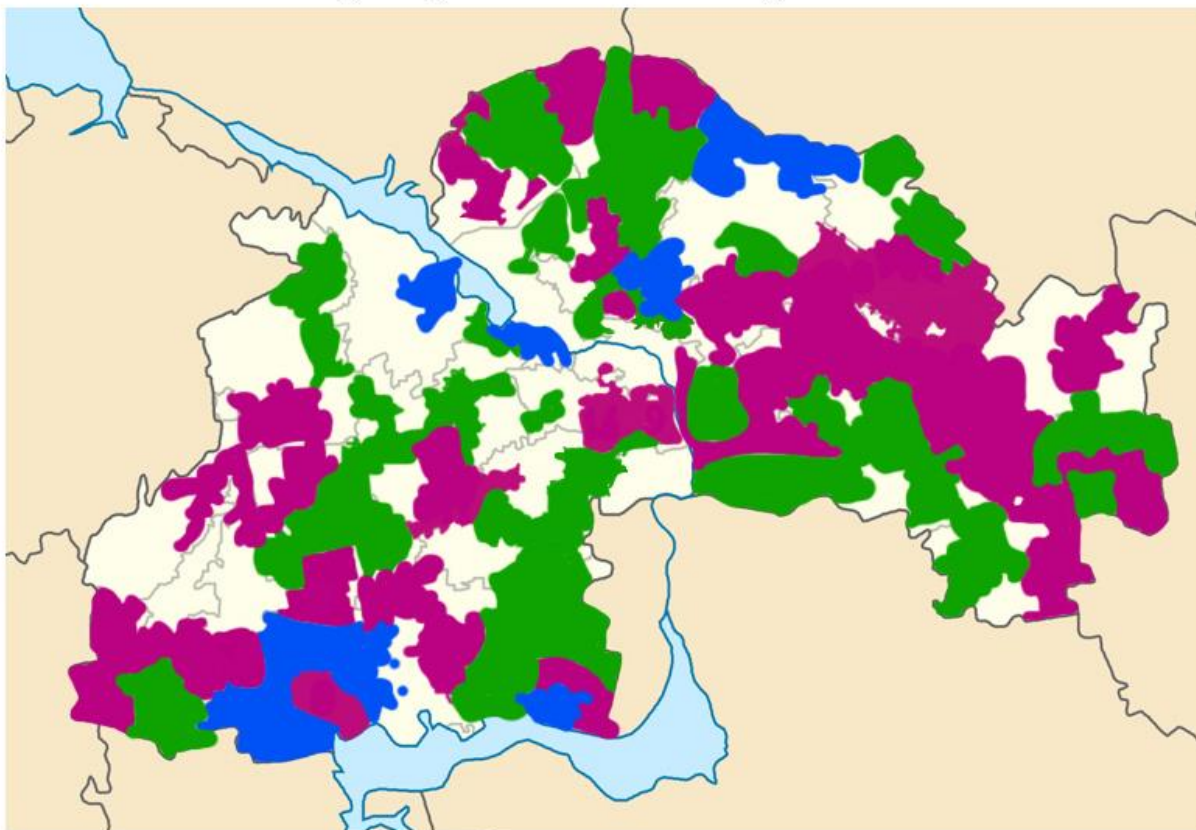
<i>Продовження табл. А.2.4.</i>		
6	Чкаловська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
7	Вишнівська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
8	Гречаноподівська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
9	Криничанська селищна об'єднана територіальна громада	11 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
10	Лихівська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
11	Маломихайлівська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
12	Мирівська сільська об'єднана територіальна громада	27 березня 2016 року (Постанова ЦВК)
13	Новолатівська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
14	Новопавлівська сільська об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
15	Покровська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
16	Томаківська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
17	Царичанська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
18	Роздорська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
19	Софіївська селищна об'єднана територіальна громада	18 грудня 2016 року (Постанова ЦВК)
Територіальні громади утворенні у 2017 році		
1	Верхньодніпровська міська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
2	Девладівська сільська об'єднана територіальна громада	24 грудня 2017 року (Постанова ЦВК)
3	Зайцівська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
4	Іларіонівська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
5	Карпівська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
6	Китайгородська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)

<i>Продовження табл. А.2.4.</i>		
7	Лошкарівська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
8	Любимівська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
9	Межиріцька сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
10	Межівська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
11	Миколаївська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
12	Миколаївська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
13	Першотравневська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
14	Петриківська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
15	Раївська сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
16	Саксаганська сільська об'єднана територіальна громада	24 грудня 2017 року (Постанова ЦВК)
17	Славгородська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
18	Троїцька сільська об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
19	Українська сільська об'єднана територіальна громада	24 грудня 2017 року (Постанова ЦВК)
20	Червоногригорівська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
21	Широківська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
22	Юр'ївська селищна об'єднана територіальна громада	29 жовтня 2017 року (Постанова ЦВК)
Територіальні громади утворенні у 2018 році		
1	Личківська сільська об'єднана територіальна громада	29 квітня 2018 року (Постанова ЦВК)
2	Марганецька міська об'єднана територіальна громада	29 листопада 2018 року
3	Перещепинська міська об'єднана територіальна громада	29 квітня 2018 року (Постанова ЦВК)
4	Піщанська сільська об'єднана територіальна громада	29 квітня 2018 року (Постанова ЦВК)
5	Покровська міська об'єднана територіальна громада	23 листопада 2018 року
6	Чумаківська сільська об'єднана територіальна громада	29 квітня 2018 року (Постанова ЦВК)
Територіальні громади утворенні у 2019 році		
1	Глеюватська сільська об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)

<i>Продовження табл. А.2.4.</i>		
2	Затишлянська сільська об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)
3	Кам'янська міська об'єднана територіальна громада	24 грудня 2019 року
4	Магдалинівська селищна об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)
5	Обухівська селищна об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)
6	Підгородненська міська об'єднана територіальна громада	29 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)
7	Червоненська сільська об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)
8	Черкаська селищна об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)
9	Чернечинська сільська об'єднана територіальна громада	22 грудня 2019 року (Постанова ЦВК)

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області
утворені в 2015-2019 роках

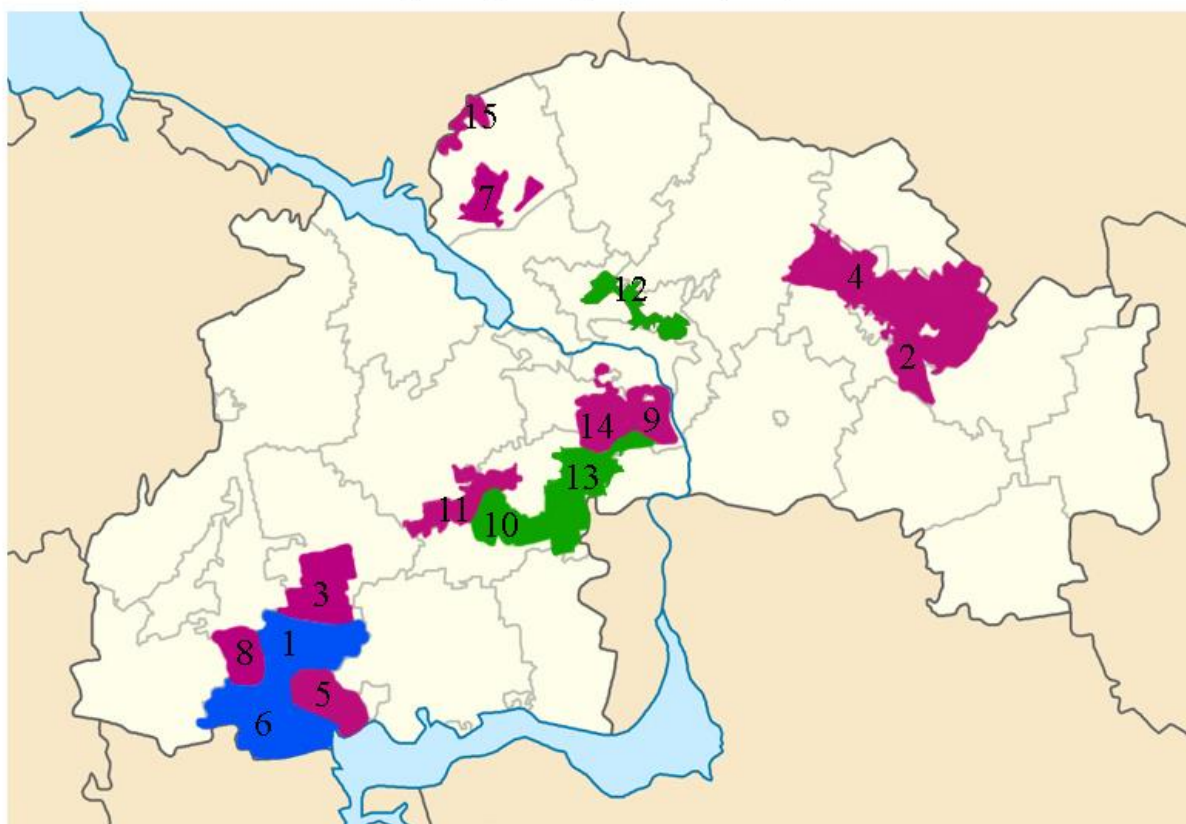

Умовні позначення:

- - сільські об'єднані територіальні громади
- - селищні об'єднані територіальні громади
- - міські об'єднані територіальні громади

Рис.Б 2.16. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворені, у 2015-2019 роках.

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворені у 2015 році

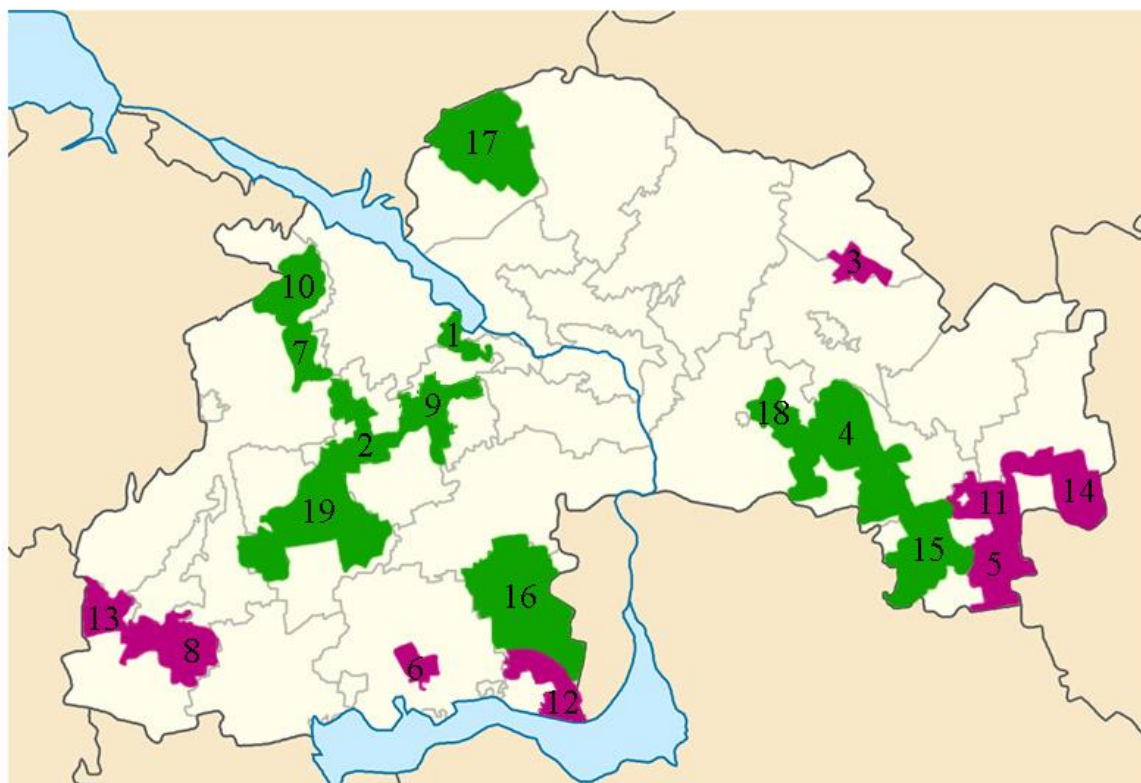
Умовні позначення:

- - сільські об'єднані територіальні громади
- - селищні об'єднані територіальні громади
- - міські об'єднані територіальні громади

1 - Апостолівська	9 - Новоолександрівська
2 - Богданівська	10 - Новопокровська
3 - Вакулівська	11 - Святовасилівська
4 - Вербківська	12 - Слобожанська
5 - Грушівська	13 - Солонянська
6 - Зеленодольська	14 - Сурсько-Литовська
7 - Могилівська	15 - Ляшківська
8 - Нивотрудівська	

Рис.В 2.17. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворені у 2015 році

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області
утворені у 2016 році

Умовні позначення:

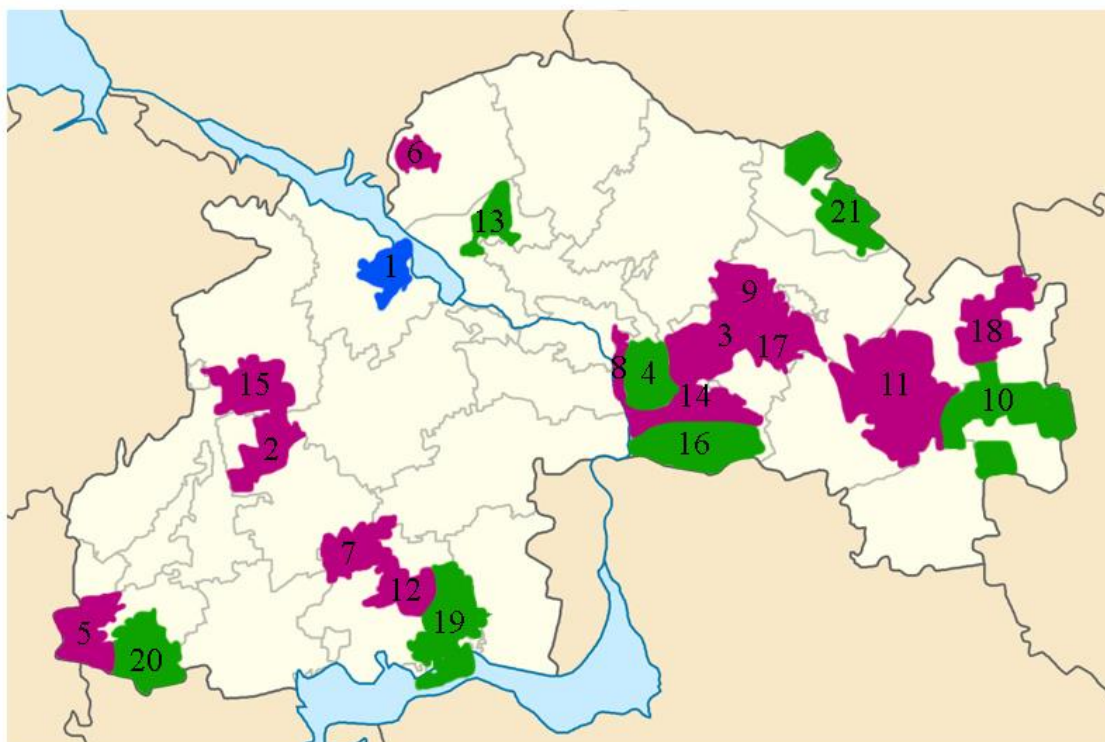
● - сільські об'єднані територіальні громади

● - селищні об'єднані територіальні громади

1 - Аулівська	11 - Маломихайлівська
2 - Божедарівська	12 - Мирівська
3 - Варварівська	13 - Новолатівська
4 - Васильківська	14 - Новопавлівська
5 - Великомихайлівська	15 - Покровська
6 - Чкаловська	16 - Томаківська
7 - Вишнівська	17 - Царичанська
8 - Гречаноподівська	18 - Роздорська
9 - Криничанська	19 - Софіївська
10 - Лихівська	

Рис.Г 2.18. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області, утворені у 2016 році

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області
утворені у 2017 році

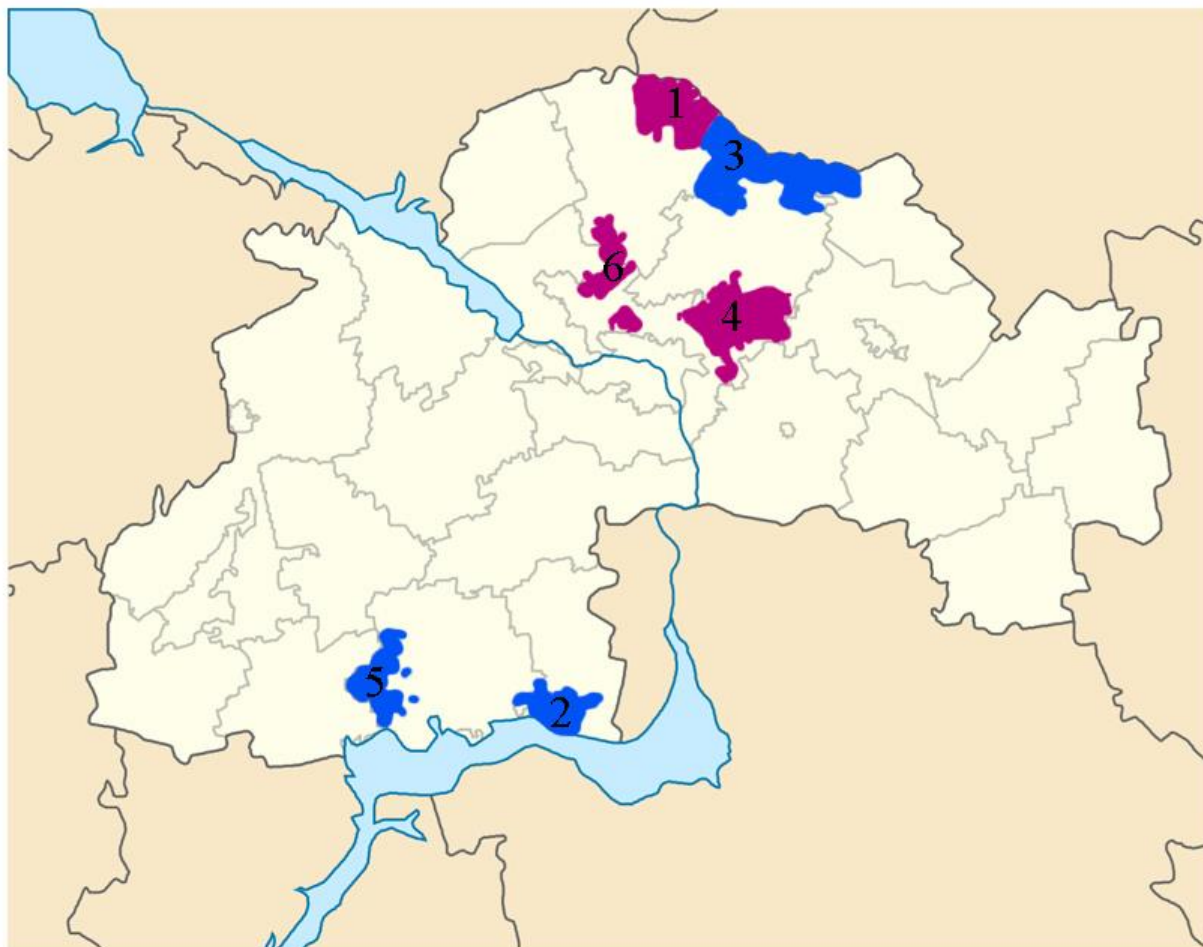
Умовні позначення:

- - сільські об'єднані територіальні громади
- - селищні об'єднані територіальні громади
- - міські об'єднані територіальні громади

1 - Верхньодніпровська	12 - Першотравневська
2 - Девладівська	13 - Петриківська
3 - Зайцівська	14 - Раївська
4 - Іларіонівська	15 - Саксаганська
5 - Карпівська	16 - Славгородська
6 - Китайгородська	17 - Троїцька
7 - Лошкарівська	18 - Українська
8 - Любимівська	19 - Червоногригорівська
9 - Межиріцька	20 - Широківська
10 - Межівська	21 - Юр'ївська
11 - Миколаївська	

Рис.Д 2.19. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворені у 2017 році

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області
утворені у 2018

Умовні позначення:

● - сільські об'єднані територіальні громади

● - міські об'єднані територіальні громади

1 - Личківська

4 - Піщанська

2 - Марганецька

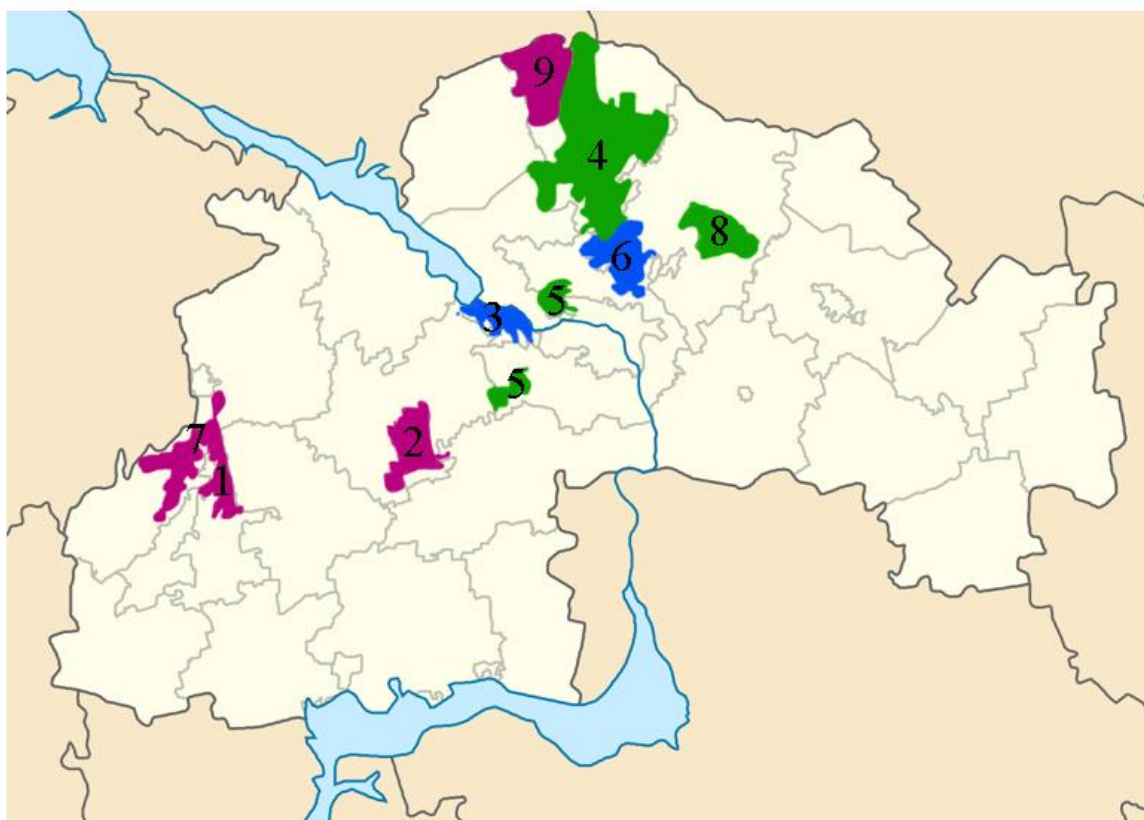
5 - Покровська

3 - Перещепинська

6 - Чумаківська

РисЕ 2.20. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворені у 2018 році

Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області
утворені у 2019 році

Умовні позначення:

- - сільські об'єднані територіальні громади
- - селищні об'єднані територіальні громади
- - міські об'єднані територіальні громади

1 - Глеюватська	6 - Підгородненська
2 - Затишянська	7 - Червоненська
3 - Кам'янська	8 - Черкаська
4 - Магдалинівська	9 - Чернечинська
5 - Обухівська	

Рис.Є 2.21. Об'єднані територіальні громади Дніпропетровської області утворені у 2019 році

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПО РАЙОНАМ

Райони і територіальні громади Дніпропетровської області

Назва району	кількість громад	площа км ²	населення тис. осіб
Дніпровський район	17	5603.6	1170525
Кам'янський район	12	4818.2	434898
Криворізький район	15	5713.1	764916
Нікопольський район	8	3238.9	259040
Новомосковський район	8	3482.3	170496
Павлоградський район	7	2421.6	171485
Синельниківський район	19	6620.3	205618

Територіальні громади Дніпропетровської області по районам.

Дніпровський район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км ²	Кількість населення
Китайгородська сільська громада	сільська	2020	2	90.2	3270
Любимівська сільська громада	сільська	2020	2	160.4	3661
Ляшківська сільська громада	сільська	2020	2	84.2	2105
Миколаївська сільська громада	сільська	2020	4	369.3	6716
Новоолександрівська сільська громада	сільська	2020	2	237.8	10784
Новопокровська селищна громада	селищна	2020	5	530.4	7955
Обухівська селищна громада	селищна	2020	2	144.5	11858
Петриківська селищна громада	селищна	2020	8	834.9	23306

<i>Продовження табл. Ж.2.5.</i>					
Солонянська селищна громада	селищна	2020	10	904.4	24378
Сурсько-Литовська сільська громада	сільська	2020	2	106.7	5858
Царичанська селищна громада	селищна	2020	5	454.2	14634
Чумаківська сільська громада	сільська	2020	2	190.7	4642
Святовасилівська сільська громада	сільська	2020	5	306.6	5096
Слобожанська селищна громада	селищна	2020	5	260.5	23333
Могилівська сільська громада	сільська	2020	4	279.7	6070
Дніпровська міська громада	міська	2020	1	416.5	993220
Кам'янський район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км²	Кількість населення
Божедарівська селищна громада	селищна	2020	8	607.2	10795
Вишнівська селищна громада	селищна	2020	3	206.4	4519
Верхньодніпровська міська громада	міська	2020	12	1044.0	38083
Жовтоводська міська рада міська громада	міська	2020	2	78.2	45087
Затишніянська сільська громада	сільська	2020	3	373.0	3946
Кам'янська міська громада	міська	2020	2	133.9	238832
Криничанська селищна громада	селищна	2020	10	690.5	19392
Лихівська селищна громада	селищна	2020	4	465.0	4935

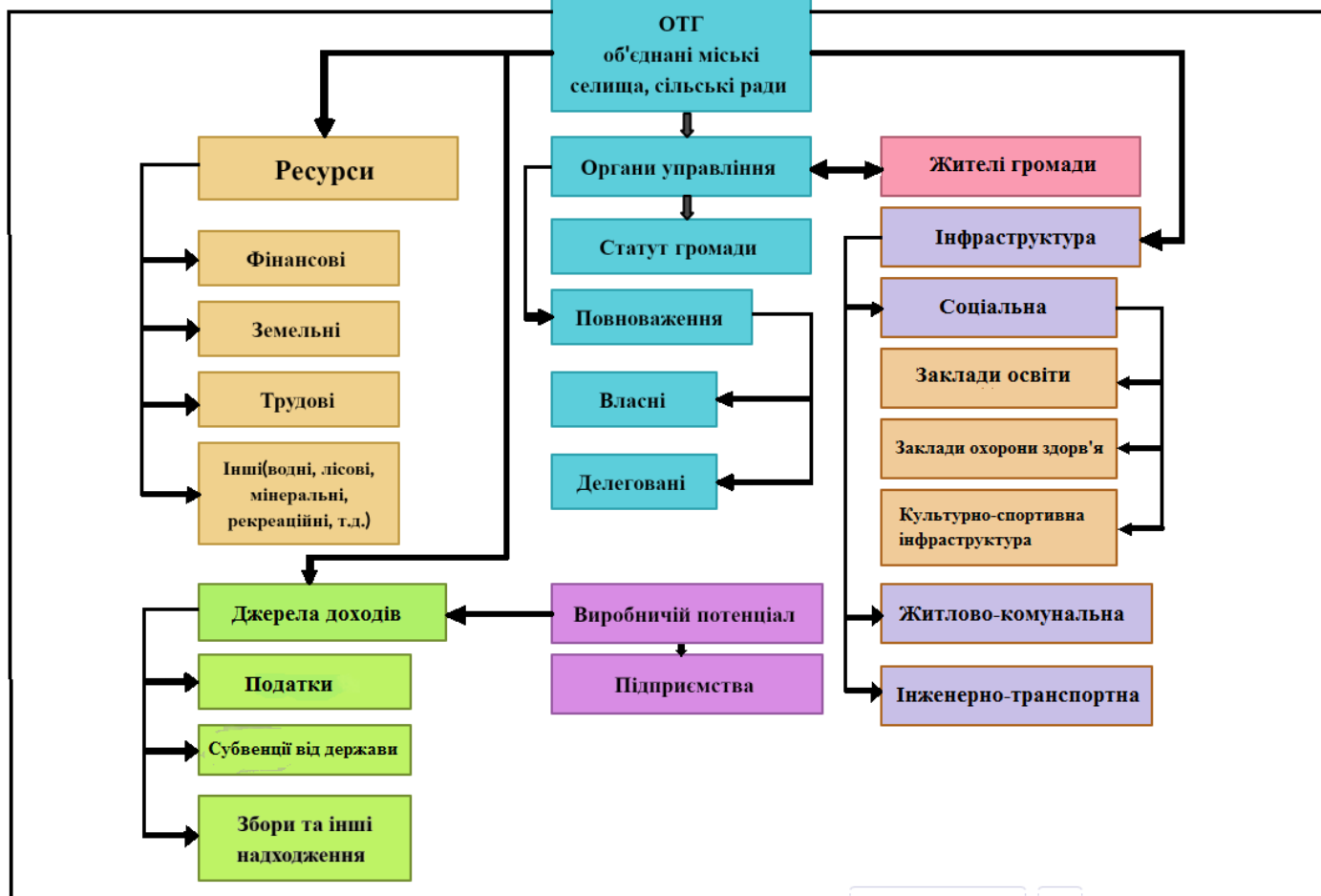
<i>Продовження табл.Ж. 2.5.</i>					
Верхівцівська міська громада	міська	2020	2	153.3	12053
П'ятихатська міська громада	міська	2020	7	531.6	26140
Вільногірська міська громада	міська	2020	2	124.6	24008
Саксаганська сільська громада	сільська	2020	4	410.5	7108
Криворізький район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км²	Кількість населення
Вакулівська сільська громада	сільська	2020	3	286.1	2904
Глеюватська сільська громада	сільська	2020	4	326.6	7785
Гречанопадівська сільська громада	сільська	2020	3	239.4	4634
Девладівська сільська громада	сільська	2020	4	408.1	5483
Зеленодольська міська громада	міська	2020	3	298.1	18924
Карпівська сільська громада	сільська	2020	3	369.1	5523
Криворізька міська громада	міська	2020	1	444.4	622012
Нивотрудівська сільська громада	сільська	2020	2	134.1	4719
Новолатівська сільська громада	сільська	2020	2	274.6	2575
Новопільська сільська громада	сільська	2020	7	435.1	16850
Софіївська селищна громада	селищна	2020	5	667.7	12281
Широківська селищна громада	селищна	2020	3	307.3	13188

<i>Продовження табл. Ж.2.5.</i>					
Лозуватська сільська громада	сільська	2020	8	564.7	19172
Грушівська сільська громада	сільська	2020	2	286.5	6287
Апостолівська міська громада	міська	2020	5	671.3	22579
Нікопольський район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км²	Кількість населення
Марганецька міська громада	міська	2020	2	204.7	48902
Нікопольська міська громада	міська	2020	1	50.3	109122
Першотравневська сільська громада	сільська	2020	9	791.7	12528
Покровська міська громада	міська	2020	2	168.6	43402
Покровська сільська громада	сільська	2020	3	528.7	10484
Томаківська селищна громада	селищна	2020	3	669.4	14653
Червоногригорівська селищна громада	селищна	2020	3	447.4	12691
Мирівська сільська громада	сільська	2020	4	378.1	7258
Павлоградський район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км²	Кількість населення
Богданівська сільська громада	сільська	2020	4	489.4	9855
Вербківська сільська громада	сільська	2020	5	592.4	8196
Межиріцька сільська громада	сільська	2020	3	271.9	6887
Павлоградська міська громад	міська	2020	1	59.1	104225

<i>Продовження табл. Ж. 2.5.</i>					
Тернівська міська громада	міська	2020	1	14.3	27650
Троїцька сільська громада	сільська	2020	3	241.7	3494
Юр'ївська селищна громада	селищна	2020	10	752.8	11178
Новомосковський район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км²	Кількість населення
Личківська сільська громада	сільська	2020	3	297.9	5158
Магдалинівська селищна громада	селищна	2020	14	928.0	21711
Новомосковська міська громада	міська	2020	1	36.0	70357
Перещепинська міська громада	міська	2020	6	579.5	20854
Чернечинська сільська громада	сільська	2020	4	308.5	4811
Черкаська селищна громада	селищна	2020	2	189.9	10376
Губинська селищна громада	селищна	2020	7	738.1	18339
Піщанська сільська громада	сільська	2020	4	404.4	18890
Синельниківський район					
Територіальна громада	Тип громади	Рік утворення	Кількість рад, що об'єдналися	Площа об'єднаних громад в км²	Кількість населення
Васильківська селищна громада	селищна	2020	8	884.2	22273
Великомихайлівська сільська громада	сільська	2020	2	272.1	3858
Дубовиківська сільська громада	сільська	2020	5	454.4	8820

<i>Продовження табл.Ж. 2.5.</i>					
Зайцівська сільська громада	сільська	2020	3	256.4	3460
Ларіонівська селищна громада	селищна	2020	3	241.5	13146
Межівська селищна громада	селищна	2020	7	626.8	15179
Миколаївська сільська громада	сільська	2020	4	453.6	9970
Петропавлівська селищна громада	селищна	2020	3	233.5	8588
Покровська селищна громада	селищна	2020	6	705.5	20386
Раївська сільська громада	сільська	2020	10	669.5	10655
Роздорська селищна громада	селищна	2020	2	143.6	3120
Славгородська селищна громада	селищна	2020	3	241.5	5099
Слов'янська сільська громада	сільська	2020	2	290.9	3431
Українська сільська громада	сільська	2020	2	269.4	2587
Синельниківська міська громада	міська	2020	1	23.7	30321
Брагинівська сільська громада	сільська	2020	4	287.4	3974
Маломихайлівська сільська громада	сільська	2020	3	243.5	8890
Першотравенська міська громада	міська	2020	‘	2.9	27892

Модель спроможної територіальної громади Дніпропетровської області

Модель спроможної об'єднаної територіальної громади.

Рис2. 2.2. Модель спроможної територіальної громади

Додаток И
Таблиця И 2.6.

Програми і проекти підтримки реформи децентралізації в Україні, країни учасниці.

Назва програми / проекту	Країни члени програми	Сума допомоги	Дата початку	Дата завершення
Програма "Підтримка реформи децентралізації в Україні/U-LEAD з Європою: Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку"	Данія, Естонія, Німеччина, Польща Швеція	152,3 млн. EUR	01.01.2016	31.12.2023
Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE)	Канада	50 млн. USD	08.06.2016	07.06.2021
Проект "Підтримка децентралізації в Україні" (DESPRO)	Швейцарія	9,3 млн. CHF	24.12.2007	24.06.2020
Проект "Підтримка децентралізації в Україні - Фаза II" (SKL)	Швеція	41,7 млн. SEK	08.09.2014	31.12.2022
Проект «Партнерство для розвитку міст» (PLEDDG)	Канада	19,5 млн. CAD	27.03.2015	31.12.2020
Проект Корпусу Миру США "Розвиток громад" (Peace Corps)	США	5 млн. USD	01.04.2013	31.12.2022

Продовження табл. II. 2.6

Програма Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні»	Країни Ради Європи	1,9 млн. EUR	01.03.2018	30.06.2020
Проект ОБСЄ «Підтримка належного врядування в місцевих громадах як складової реформи децентралізації»	Норвегія, Німеччина, Литва	610 тис. EUR	01.09.2018	31.05.2020
Проект "Соціально відповідальний бізнес як рушій децентралізації в Україні. Створення спільної історії успіху"	Швейцарія	100 тис. CHF	06.12.2019	30.09.2020
Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)	США	8,2 млн. USD	14.12.2015	13.12.2020
Гендерно-орієнтоване бюджетування (GRB)	Швеція	70,5 млн. SEK	01.01.2014	31.12.2021
Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади (EGAP)	Швейцарія	9,4 млн. CHF	01.05.2015	30.06.2023

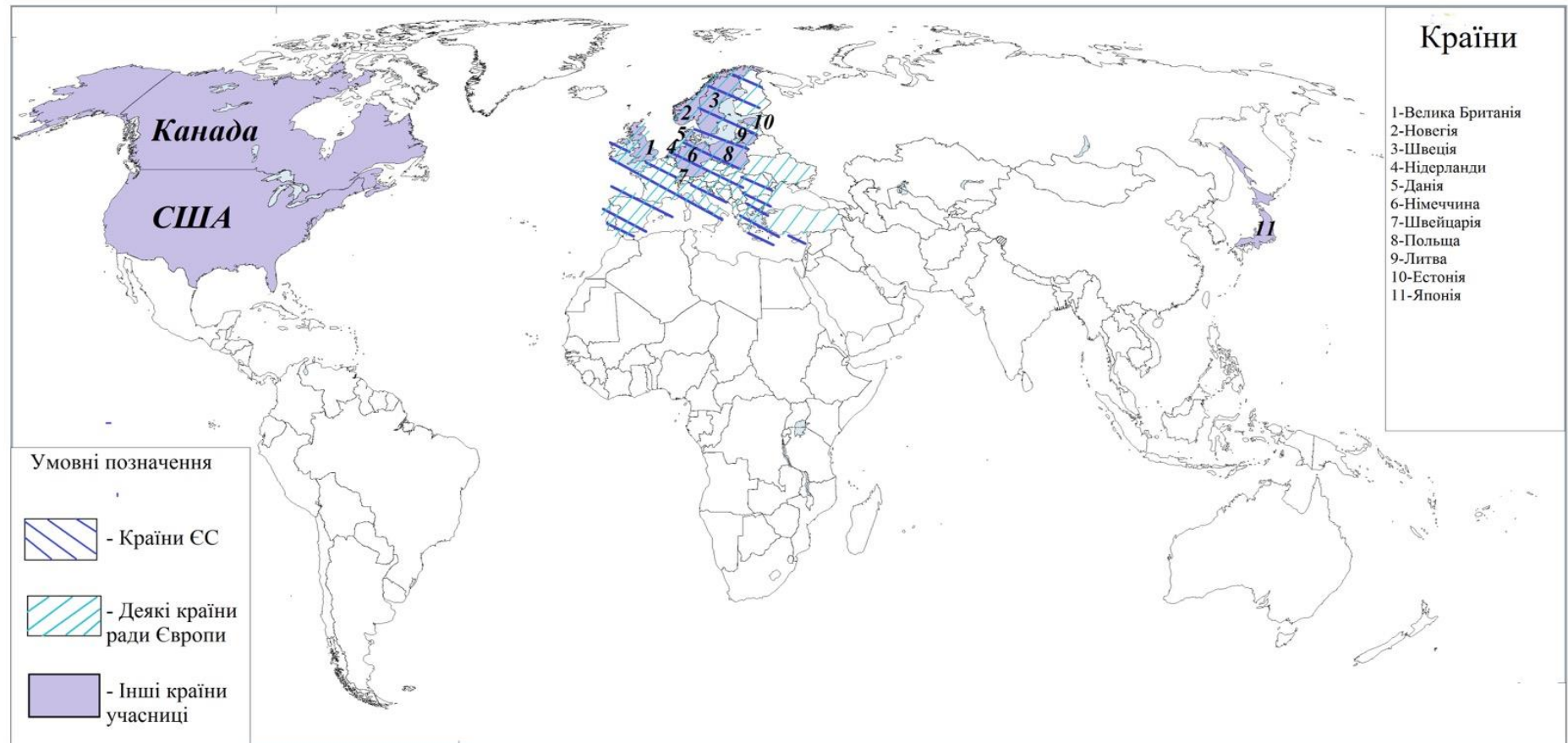
Продовження табл. И. 2.6

Підтримка електронного урядування для децентралізації в Україні» (EGOV4UKRAINE)	Данія, Естонія, Німеччина, Польща та Швеція.	9,4 млн. EUR	01.11.2016	31.10.2020
Проект ПРООН «Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини в Україні»	Данія	4,3 млн. USD	01.04.2017	31.03.2022
ЄС для підсилення державних фінансових систем місцевих урядів» LOGICA	ЄС	3,1 млн. EUR	01.11.2017	31.07.2020
Програма Ради Європи «Сприяння розвитку місцевої демократії в Україні»	Рада Європи	1,5 млн. EUR	01.07.2018	21.02.2021
Проект Ради Європи «Сприяння участі громадян у демократичному процесі прийняття рішень в Україні»	Рада Європи	600 тис. EUR	01.12.2018	30.08.2020
Проект ОБСЄ «Сприяння діалогу щодо реформ в Україні»	ОБСЄ	105 тис. EUR	01.04.2019	31.12.2020
Проект «Децентралізація приносить прозорість та ефективність в освіті та медицині» (ДІСМО)	США	740 тис. USD	01.09.2018	30.09.2020

Продовження табл.И. 2.6

Місцеве самоврядування та верховенство права в Україні (FBA)	Швеція	35,7 млн. SEK	01.10.2014	31.12.2020
Експертна підтримка врядування та економічного розвитку (EDGE)	Канада	18,8 млн. CAD	10.11.2014	31.07.2019
Проект «Реформа управління на сході України II»	Німеччина	3 млн. EUR	01.04.2017	31.03.2020
Швейцарсько-український проект «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» (DOCCU)	Швейцарія	1,6 млн. CHF	01.09.2013	31.12.2018
Швейцарсько-український проект «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» - DECIDE	Швейцарія	4,4 млн. CHF	01.02.2020	31.01.2025
Програма ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP)	Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), а також уряди Великої Британії, Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.	80 млн. USD	01.11.2014	31.07.2022

Додаток I

«Країни учасниці міжнародних програм і проектів, що фінансують реформу децентралізації в Україні»

Рис. 2.22 Країни учасниці міжнародних програм і проектів, що фінансують реформу децентралізації в Україні

